

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 9
Sept.
1950.
Pris 65 öre

GUSTAF BONG

AKTIEBOLAG

Konservfabrik

YSTAD

AB STÅLMANUFAKTUR

KAFFETRYCKKOKAREN

SPARPETTER

i rostfritt stål, som sparar kaffe med 40 % mot den gamla kokmetoden och framställer ett förnämligt kaffe med högre arom trots mindre kaffemängd, bildar ingen garvsyra, kokar icke över.

ÅTERFÖRSÄLJES

hos varje välsorterad järn- & bosättningsaffär samt i varuhusen.

FÖRSÄLJNINGSKONTOR:

Drottninggatan 30
Stockholm
Tel. 21 47 11

Pilfinksgatan 8
Göteborg
Tel. 16 20 23

MALKO

SKYDDSKLÄDER

A.-B. MALMÖKONFEKTION

morgonbris vill ha

trygga och trivsamma sociala villkor för hem- och yrkesarbetande kvinnor, för samhällets alla medborgare.

morgonbris är organ

för Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, som utgör en del av landets största och regerande parti, med möjlighet att uträtta något.

Kom med i socialdemokratiska kvinnoförbundet!
Sök medlemskap i ortens socialdemokratiska kvinnoklubb!

Västmannagatan 2, Stockholm, Tel. 11 88 82, 11 88 86.

A.-B. Frode Lund

HÖÖR. Tel. 945, 946, 947, 948

Auktoriserad försäljare för:

Chrysler, Plymouth, Standard-Vanguard,
Skoda och Volkswagen. Personvagnar.

Scania-Vabis, Fargo Vanguard, last- och
skåpvagnar, Ferguson Traktorer.

Utryckningsstation för svensk räddningstjänst.

AB Figeholms Bruk Figeholm

Tillverka:

PRESSPAN för elektriskt ändamål av högsta
kvalitet och med största genomslagshållfasthet

Textilpresspan — Bokbinderipresspan
Jacquardkort — Registerkartong

Vill Ni läsa STATUS

regelbundet varje månad?

Insänd kr. 7:— per postgirokonto 95 00 11 och
Ni erhåller Status (12 nummer) under ett år.

Utkommer varje månad

Status

13:e årgången

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Ansvarig utgivare: Einar Hiller.
Redaktör: Sixten Hammarberg.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.
Annonsspriser: 1/1 sid. 275:—,
1/2 sid. 140:—, 1/4 sid. 75:—,
småannonser 65 öre pr mm.
Prenumerationspriser: helt år 7:—,
halvt år 4:—.

Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Huvudredaktionen i Stockholm:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

Lokalredaktionen i Malmö:

Kamrergatan 3. Tel. 753 44.
Postgironr 95 00 65.

Plan för arbetsvården i Stockholm

Av olika skäl har det stort intresse även för det övriga landet, när det planeras i huvudstaden. Detta gäller inte minst inom socialvården. Man frågar sig ofta, särskilt om nya planer och reformer, hur man i Stockholm sökt lösa den och den frågan. Det är därför ganska naturligt att man även frågar sig: vad gör man i Stockholm för att skapa arbete och försörjning åt partiellt arbetslösa?

Vi ha tidigare varit i tillfälle att ge några glimtar från arbetsvården i huvudstaden, och när stadskollegiet i november 1946 gav i uppdrag åt en särskild kommitté att utreda och framlägga en plan för arbetsvården i Stockholm hade man redan då vissa erfarenheter att bygga vidare på. Den 13 juni i år var kommittéarbetet slutfört. Ett digert betänkande föreligger nu med olika förslag till praktiska åtgärder. Förslagen bygger naturligt nog i viss utsträckning på den slutförda statliga utredningen, d. v. s. den s. k. Kjellmanskommitténs förslag, men i viss utsträckning måste ju förhållandena i Stockholm kräva speciella anordningar.

Kommittén har främst sökt bilda sig en uppfattning om hur många människor, som skulle vara i behov av arbetsvård och härvid har vissa paralleller dragits med de utredningar och beräkningar Kjellmanskommittén gjort. Av understödsklientelet i Stockholm skulle cirka 2.500 personer kunna sysselsättas om för ändamålet lämpliga åtgärder vidtagas. Kommittén har även undersökt hur stor del av de årligen från sjukhusen i huvudstaden utskrivna, som är i behov av arbetsvård i någon form. Antalet beräknas omfatta cirka 4.500

personer per år. I en stad av Stockholms storlek har socialvården av olika anledningar kommit att bli splittrad på flera institutioner och organisationer än vad annars brukar vara fallet. Detta förhållande har nog i viss utsträckning varit stimulerande och gett möjlighet till prövning av olika uppslag och idéer, men behovet av mera enhetliga former och en samordning av de arbetsvårdande åtgärderna har under utredningsarbetets gång alltmera framstått som en av kommitténs huvuduppgifter. Kommittén föreslår därför att ett särskilt *kommunalt arbetsvårdsorgan* inrättas i fattigvårdsnämndens organisation. Om denna anordning skulle visa sig bli alltför arbetskrävande förutsattes att en arbetsvårdsdelegation tillsattes med mera fristående ställning och befogenheter samt utsträckt representation från vissa institutioner och organisationer. Som i korthet antytts bygger kommittén i mycket stor utsträckning på de olika anordningar för sysselsättning av partiellt arbetslösa som funnits tidigare eller vuxit fram successivt under utredningsarbetets gång. Det är närmast fråga om att utvidga och förbättra, fylla ut luckorna och få arbetsvårdsmaskineriet att fungera mera rationellt och samstämmigt. Med Arbetsberedningskontoret förutsattes utvidgat samarbete med möjlighet till kontakt med samtliga stadens sjukvårdsinstitutioner, psykoteknisk anlagsprövning förlagd till sjukhus och anstalter, utbyggnad av arbetsterapi vid sjukhus och konvalescenthem, samordning av yrkesutbildning och omskolning med mera enhetliga normer och principer för bidragsgivningen, revision av gällande

bestämmelser för anställning av partiellt arbetsföra i kommunal tjänst o. s. v. För de tuberkulösa vidkommande bör främst nämnas, att den av centraldispensären bedrivna arbetsträningen och skyddade verksamheten för tuberkuloskonvalescenter föreslås ställas under arbetsvårdsorganets ledning. Ett nytt arbetsträningsinstitut, förlagt till Högalids verkstadsbyggnad, med 165 individuella platser, kommer att draga en kostnad av 542.000 kronor. Beträffande den skyddade sysselsättningen för svårare handikapade framhåller kommittén att cirka 3.000 personer är i behov av sådan sysselsättning. Arbetsvårdsorganet bör snarast inrätta cirka 300 nya platser för att täcka det aktuella behovet och ifråga om hemarbete för det klientel, som är bäst lämpad för denna form av sysselsättning, föreslås en viss samordning med den skyddade sysselsättningen under arbetsvårdsorganets ledning.

Det är inte möjligt att här gå in på alla detaljer, som ingå i arbetsvårdsplanen. Vad som antytts bör dock ge en uppfattning om att man numera i huvudstaden går in för att söka återföra f. d. sjukhuspatienter och andra handikapade människor till arbete på ett efter olika omständigheter praktiskt och smidigt sätt. Sedan återstår att se om planen kommer att fylla sitt syfte i det praktiska livet. Det återstår också att se om fattigvårdsnämnden — som har rätt omfattande organisation och många erfarenheter av berörda frågor — kan bära upp den ytterligare belastning som ett enhetligt kommunalt arbetsvårdsorgan med dess omfattande funktioner måste innefatta.

Slutligen kan det vara av visst intresse att diskutera frågan om olika former av sysselsättning. Kommittén har ägnat problemet uppmärksamhet och bl. a. påpekat, att utomhusmiljö kan vara att rekommendera för många människor. Det är en fråga av stort intresse för hela landet. I en stad som Stockholm blir det ofta arbete inomhus, i fabriker, verkstäder och på kontor. Många skäl tala för en närmare utredning om i vad mån "sittyrken" och inomhusarbete är att rekommendera och hur man bör ordna utomhusarbete under tillfredställande förhållanden. I stora delar av landet, på landsbygden och i skogstrakterna, exempelvis i Norrland, är folk vana att i stor utsträckning arbeta utomhus.

Av dessa summariska avsnitt torde — som framhållits — framgå att Stockholmsplanen är ett intressant projekt, visserligen till stor del baserad på huvudstadens särpräglade förhållanden men dock idégivande för den arbetsvård, som nu bryter sig ny mark i hela vårt land.

Sixten Hammarberg.

Landstingsmotioner om anslag till PAS-behandling

Varför avslogs riksdagsmotion om enhetligt anslag för hela landet?

Till De Lungsjukas Riksförbund inkommer ofta förfrågningar om möjligheter att erhålla anslag för behandling med det nya läkemedlet PAS efter utskrivning från sjukhus. Det synes f. n. råda stor förvirring beträffande möjligheterna att erhålla poliklinisk behandling med PAS — särskilt när det gäller kostnaden för läkemedlet. Läkemedlet är nämligen — trots de betydande prisreduceringar som företagits — fortfarande ett ganska dyrt preparat. Enligt uppgift har priset sjunkit med cirka 70 procent sedan 1 januari 1948, men PAS kostar fortfarande — vår uppgift daterar sig från den 1 april 1950 — i två prisklasser 107 och 112 kr. per 1.000 g. Man förstår att det ställer sig svårt för den enskilde, som drabbats av tuberkulos, att bekosta en så dyrbar behandling. En hel del landstingsmotioner förberedes nu i olika delar av landet och ur en av dessa saxa vi följande:

Det kan inte råda någon tvekan om, att den under de senare åren markanta nedgången i tuberkulosdödligheten i inte ringa mån får tillskrivas det nya läkemedlet PAS, säger hr Sven G. Andersson i Kungälv i en motion till landstinget. Inom ett flertal landstingsområden praktiseras även poliklinisk verksamhet med detta medel som ett försök att bereda de lungsjuka möjlighet att vårda sig utanför sanatorierna, om miljön och övriga faktorer medge detta. Motionären hemställer därför, att landstinget beviljar ett förslagsanslag på 5.000 kr. som bidrag för inköp av PAS för poliklinisk behandling av lungsjuka.

Även om det är för tidigt att redan på försöksstadiet erhålla några säkra uppgifter om resultatet har dock såväl Riksförsäkringsanstalten som vissa landsting anslagit medel för inköp av PAS. Göteborgs och Bohus läns landsting har väl visat en viss förståelse i denna sak, men enskilda lungtuberkulospatienters ansökningar om bidrag för inköp av medlet har avslagits. Motionären frågar sig om de sjuka mött den generositet från landstingets sida, som de har rätt att vänta.

Härtill vilja vi framhålla att ordf. i De Lungsjukas Riksförbund, riksdagsman Sigfrid Jonsson, redan i motion till 1949 års riksdag anhöll om ett enhetligt anslag bl. a. för poliklinisk behandling med PAS och andra läkemedel, som förordats av läkare. Härigenom skulle man få en enhetlig norm för hela landet och slippa från alla de besvärligheter man har nu, när det gäller kostnaden för behandlingen. Denna motion avslogs — "man ville vänta och se utvecklingen". Det förefaller som denna "väntan" skapat en väldig förvirring. Vi få säkerligen anledning att återkomma till denna fråga.

MAN skriver I PRESSEN

Bättre samarbete mellan läkarna och pressen

efterlyser doktor Erik Forsgren vid Svenshögens sanatorium i en artikel i *Svenska Läkartidningen*. Samarbetet bör få en annan karaktär än f. n. Resultatet blir nämligen ofta en optimistisk framställning om nya läkemedel och deras effektivitet — en ensidig framställning som ger folk en felaktig bild av läkemedlens möjligheter, vilket bl. a. har sin grund i bristfällig nyhetsförmedling. Doktor Forsgren anser att detta förhållande gäller särskilt det nya läkemedlet PAS, och att ett visst spänningsförhållande mellan patienter och läkare kan bli en konsekvens av alltför optimistiskt formulerade pressreferat. Som svar på frågan om vederhäftig information ifråga om läkemedlet PAS har doktor Forsgren själv formulerat en deklaration. Vi citera:

Ett ur psykologisk synpunkt ogynnsamt spänningstillstånd mellan patient och läkare förefinnes otvivelaktigt i fråga om pasterapien. En bristfällig nyhetsförmedling är huvudorsaken härtill. I vissa fall ha läkare tillhandagått med en ensidigt optimistisk framställning. I andra fall ha journalister ur tillgänglig medicinsk litteratur eller tillhandahållet intervjustoff ensidigt utvalt gynnsamma happy end-betonade behandlingsresultat, som möjligen anses ha det största nyhetsvärdet. Som exempel på underhålligt nyhetsmaterial och dålig journalistik kan nämnas publiceringen av den lätt färdiga och lättfärdiga dödlighetsstatistiken från Eksjö sanatorium och den efterföljande, groteska intervjun med läkaren vid Sollidens sanatorium i Läns-tidningen, Östersund, båda medförande en otrevlig ökning av ovan nämnda spänningstillstånd. En samverkan mellan journalister och läkare för åstadkommande av en möjligast sann, allsidig och kritisk medicinsk nyhetsförmedling är förvisso ett trängande, ännu ouppfyllt krav.

Ett svar på den ovan rubricerade frågan skulle enligt min uppfattning och till allmänhetens upplysning kunna givas följande form och innehåll:

Para-aminosalicylsyran (pas) kan i vissa, för behandlingen därmed särskilt lämpade fall av lungtuberkulos utöva en till synes gynnsam inverkan på allmäntillstånd och ett flertal sjukdomen åtföljande symtom. Men medicinen i fråga har icke hittills visats vara något pålitligt botemedel mot lungdot och kan därför icke ersätta den hittillsvarande behandlingen av denna sjukdom förmedelst sanatorievård, operativa ingrepp etc. Behandlingen är ej fullt riskfri och bör handhas av tbc-specialist, lämpligen i samband med sanatorievård. Detta svar sy-

nes mig visserligen vara i välvilligaste laget. Men då vi sakna ett objektiva mått på behandlingsresultatet och icke kunna fränkänna en event. enbart symtomatisk förbättring allt värde, bör man kanske vara generös och gå den för tillfället förhärskande opinionen tillmötes i någon mån.

Nya läkemedel sparar pengar

genom att deras användning på sjukhusen förkortat vårdtiderna. Om man vet att en vårdad patient på ett av våra sjukhus tar en verklig kostnad av omkring 35 kronor per dag så förstår man vilka besparingar som kan göras tack vare nya läkemedel, framhålles i tidningen *Stockholm*, utgiven av Stockholms stadskollegium. Och framförallt är det ju fråga om sparade människoliv och bibehållen arbetskraft säger tidningen vidare:

De nya undermedlen inom läkekonsten har inte bara haft välsignelsebringande verkningar för många svårt sjuka. Genom att deras användning avsevärt förkortat vårdtiden på sjukhusen sträcker sig deras betydelse även till det ekonomiska planet. Det är lätt att dra fram ett talande exempel. Den utomordentligt vanliga sjukdomen lunginflammation föranleder ett mycket stort antal av alla sjukhusintagningar. Där hade man tidigare att räkna med ett stormande förlopp, som inte sällan ledde till döden. Klarade patienten sig avslutades sjukdomen med en kris på det tionde dygnet. Därefter måste man räkna med ytterligare en eller annan veckas sängläge och därtill en betydande konvalescenstid. Elakartade sviter efter sjukdomen förlängde ofta förloppet månadsvis. De flesta fall av lunginflammation, som nu av läkaren igenkännes på ett tidigt stadium och som utan dröjsmål får en riktig behandling med ett efter sjukdomsalstrarens natur lämpat antibioticum, bringas i allmänhet till feberfrihet inom loppet av några dagar. Patienten kan efter en vecka lämna sängen för att efter ytterligare någon veckas vila åter inträda i sitt arbete.

Om vi för det första tänker på att den verkliga kostnaden för en vårdad patient på ett av våra sjukhus uppgår till omkring 35 kronor per dag, så framgår härav vilka betydande besparingar som kan göras tack vare de nya läkemedlen. Till jämförelse kan nämnas, att det penicillin, som åtgår för en lunginflammation, kostar ungefär 30 kronor. Om man därtill lägger de betydelsefulla besparingarna i form av bibehållen arbetskraft för att nu inte tala om alla sparade människoliv, så får man ett än starkare intryck av penicillinets och de andra nya läkemedlens betydelse.

DEN OKÄNDA TUBERKULOSEN

Ett debattinlägg om smittoskräckens problem

Av SVEN VALLMARK

"När jag kom hem vid seklets slut fann jag stämningen tryckt. Människorna talade bara om tuberkulos", skriver Strindberg i "Tal till svenska nationen". Det låg åtskilligt bakom den strindbergska överdriften. Tuberkulosdödligheten vid sekelskiftet var förfärande, ungefär fem gånger den nuvarande. Sjukdomen tycks också ha varit mer elakartad och motståndskraften läg-

re än nu. Möjligheter att ställa en riktig diagnos var vida sämre, och vanligen upptäcktes sjukdomsfallen alldeles för sent, då situationen i de flesta fall redan var tämligen hopplös. "Den bara slog och slog och tycktes inte vilja lämna något vid liv", skriver Selma Lagerlöf om tuberkulosen vid denna tid i ett sedermera utelämnat parti av manuskript till Körkarlen, som f. ö. ursprungligen ämnats till en upplysningsskrift i tuberkulosfrågan, fast författarinnan sedan fördes på annan väg av sitt ämne. En känsla av maktlöshet och förfäran grep sinnena. Mot tuberkulosen tyckte man sig ingenting förmå, men man kände till att det var en bacill, som orsakade sjukdomen. Den upptäckten låg vid sekelskiftet redan ett tjugotal år tillbaka i tiden. Med vetskapen om bacillen kom också bacillskräcken, som ofta tog sig rent groteska uttryck.

Man kan leta upp snart sagt hur många vittnesbörd som helst om den under seklets första decennier grasserande fasan för lungotsmittan. Inte minst finner man dem i litteraturen. Moa Martinson skriver i "Kungens rosor" i en skildring från år 1906: "Men i fjol, då en dotter i ena familjen dog i lungotsot, så fick hennes bror dra likkistan på en dragkärra genom staden om natten. Propagandan om den smittsamma lungotsoten hade gjort folk tokiga. — Familjen fick ingen hjälp, liket kunde inte få vara i huset, han fick dra henne själv till bårhuset. Ingen åkare ville åtaga sig skjutsen," Och Olle Hedberg låter folkskollärare Anton Danielsson i "Bekänna färg" skildra sin situation, när han kommer ut efter en kortare tids sanatorievistelse, på följande sätt: "Jag fick också se många exempel på lungotsotsskräcken. Från min barndom kände jag den; på landsbygden på den tiden betraktade man lungosiktiga som spetälska. Jag kommer ihåg att jag själv som barn undvek att räkka handen åt en lungosiktig, vars namn jag glömt. Vad han tänkte kunde jag nu föreställa mig bättre än förut. Jag hade en del obehag, men tog dem inte så hårt, jag hade ju så "goda nerver". Vad brydde jag mig om människor? Jag hade ju min Gud. Men jag tror dock jag kan säga, att jag den första tiden efter hemkomsten led av allmän depression." Denna skildring hänför sig dels till sekelskiftet, dels till slutet av 20-talet. Ett litterärt smittoskräcksexempel från senare delen av 40-talet finns i berättelsen "Det bästa rummet" i Lars Ahlins "Huset har ingen filial". Det är skildringen av den lilla

Barnen är vår dyrbaraste egendom, som vi måste skydda mot alla faror — även tuberkulosen. Därmed är emellertid inte menat att man skall gå till överdrifter — framförallt måste de skyddas mot de verkliga farorna. Som exempel kan nämnas, att i England finns ett samhälle som heter Papworth, där familjerna nästan uteslutande utgöres av tuberkulösa. Även här växer barn upp, men hittills har man inte upptäckt några nya fall av tuberkulos bland barnen i samhället, och här har man givetvis en ordentlig hälsokontroll. Eller låt oss citera vad doktor Bo Nordgren säger i en upplysningsskrift om tbc: "Den som dagligen arbetar i tuberkuloskampen, ser ständigt och jämt exempel på familjer, där någon av föräldrarna insjuknat i smittosam tuberkulos, och där barnen utan tvivel dagligen under lång tid utsatts för intensiv smitta, men där de, tack vare tidigare calmettevaccination, klarat sig i högönskelig välmåga." — Det finns faror, men även skydd. Se upp med de verkliga farorna i barnens omgivning, kontrollera deras hälsa och även övriga familjemedlemmars — och framförallt trakassera inte en människa därför att hon en gång råkat vistas på sanatorium!

Korpungen, som efter en sanatorievistelse inte får återvända till sin smittoräddade make, om vilken det sägs, att han älskat henne ända fram till den sekund han fick reda på att hon var sjuk. "Hon var numera fullt frisk, absolut inte smittoförande och skulle säkert redan ha stått mitt ute i livet, som det brukar heta, om inte hennes man hade lidit av bacillskräck, en anomali i ett annars mycket bearbetat själsliv. Mannen hade inte vågat besöka henne på sanatoriet. Han hade ännu inte vågat träffa henne. Det skvallrades att han inte ens torde öppna hennes brev. När posten föll ner på tamburgolvet lär han ha sorterat upp den med spetsen av sin studentkäpp. Såg han ett brev med hennes stil petade han strax undan det, gick därefter och hämtade en sax eller en ljussnoppare, som han lyfte upp brevet med och bar till den öppna spisen, där han omedelbart brände upp det. En advokat skötte kontakten under skilsmässoförhandlingarna." Historien slutar med Korpungens självmordsförsök.

Det hemska är, att dylika utslag av en besinningslös smittoskräck alltjämt ständigt på nytt kommer till synes. Vi har i färskt minne den bekanta lärarinnan uppe i Ängermanland, som föräldrarna försökte strejka bort, trots att hon hade arbetstillstånd av både medicinalstyrelse och skolmyndigheter. Vi har det bekanta fallet från i fjol i Danmark, där en servitris fick sin arbetsgivare fälld inför domstol, därför att han avskedat henne, sedan han fått veta, att hon en gång vårdats på sanatorium för lungtuberkulos och inte talar om detta. Att hennes sjukdom för länge sen var läkt, och att hon kunde förete friskbetyg, brydde sig arbetsgivaren inte om. Att han dömdes att betala skadestånd och rättegångskostnader, kan kanske bli en tankeställare för en och annan. Man får vara flickan innerligt tacksam för hennes osedvanliga kurage att göra rättssak av avskedandet. När detta skrives är det bara ett par veckor sen det genom pressen cirkulerade en upprörande berättelse om en man, som av sina smitträdde kamrater tvungits bort från den vaktmästarbefattning, som han sent omsider lyckats få. I hans fall ledde det till ett självmordsförsök.

Överallt stöter man på dem: Mammor skrämmer sina barn för dem som legat på sanatorium, grannar går krokvägar kring den hemkomne konvalescenten, bekanta bryter umgänget o. s. v. Dr John Lundquist i Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos berättade för något halvår sedan i en tidskriftsintervju om en inackorderingstant, som upprörd ringt upp honom och frågat, om det verkligen inte var förbjudet för friska att hälsa på folk, som låg på sanatorium, och sen gå omkring och sprida smittan. Det gällde en hos henne inneboende ung man, som hälsat på sin sju-

Svenska Nationalföreningens mot Tuberkulos skärmbildsbuss i arbete. Att spåra upp tuberkulosen, att få en effektiv hälsokontroll för hela folket, är målet för undersökningarna.

ka fästmö. Man får hoppas, att tanten åtminstone häpnade över mannens heroism! Man orkar inte ens skratta åt eländet.

Det tycks inte alls hjälpa, att läkarna predikar och predikar, att faran inte hotar från dem som kommer ut från sanatorium utan från de oupptäckta smittokällorna. År 1948 upptäcktes 13.000 nya fall av tuberkulos i riket. Det kan med säkerhet påstås, att ett så försvinnande litet antal av dessa fall har uppstått genom från sanatorium utsläppta, att det i praktiken kan sägas vara lika med noll. Däremot undgår fortfarande i längden praktiskt taget ingen att komma i kontakt med den okända tuberkulosen, fast de flestas naturliga motståndskraft numer lyckligtvis är så stor, att en nedsmittning endast under ogynnsamma omständigheter leder till sjukdom. Det vore därför betydligt rimligare och förnuftigare, om folk i stället för att trakassera f. d. sanatoriepatienter frågade sig, hur de lämpligen skall skydda sig mot de okända smittokällorna, som är så många gånger talrikare och framför allt ofantligt mycket farligare än de fåtaliga smittoförande f. d. sanatoriepatienterna, som f. ö. lärt sig att skydda sin omgivning mot smittan. Det finns verkligen goda möjligheter till skydd, dels i calmettevaccineringen, dels i skärmbildsfotograferingen, som avskiljer de sjuka på ett tidigt, för behandling gynnsamt stadium, vanligen innan sjukdomen ännu blivit smittosam. I en radiodebatt för ett par år sen förklarade den medicinske experten på en fråga, att han icke kände till något fall, där ett calmettevaccinerat barn avlidit i tbc. Skyddet är alltså — om också icke 100-procentigt — utomordentligt gott. Det vore under sådana omständigheter både önskvärt och förklarligt, om alla smitträdslans offer ropade på obligatorisk, periodiskt återkommande skärmbildsfotografering och på en likaledes obligatorisk calmettevaccinering, åtminstone av alla nyfödda.

Internationell bredd över riksförbundets socialvårdskurs

Ett gediget kursprogram — deltagare från Norge, Danmark, Finland och Island

De lungsjukas riksförbunds årliga socialvårdskurs omfattar i år tiden den 2—16 september. Det blir alltså en tvåveckorskurs vid den naturskönt belägna skolan Bommersvik i Södermanland, och antalet deltagare uppgick vid detta nummers pressläggning till ett drygt sextiotal. De flesta kommer naturligtvis från riksförbundets egna lokalföreningar i olika delar av landet,

från nordligaste Lappland till Skåne i söder, men de övriga nordiska länderna, Danmark, Norge, Finland och Island äro också representerade.

Syftemålet med kursen är främst att behandla frågor, som ha nära samband med de partiellt arbetsföras ställning i samhälle och arbetsliv, naturligtvis med tyngdpunkten lagd på de tuberkulosas speciella problem. En hel rad av kända föreläsare inom svensk socialvård och sociallagstiftning samt experter på arbetsmarknadsfrågor kommer till Bommersvik under dessa veckor. Ur det synnerligen omfattande programmet ge vi här några glimtar och namn på föreläsare: Doktor John Lundquist från Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos, från Arbetsmarknadsstyrelsen, Socialstyrelsen, Pensionsstyrelsen med fl. statliga verk, byråinspektörerna Nils Ström och Roland Ericsson, sekreterare Per Brusewitz, byråchef Ali Berggren, byråchef E. Tegendahl, kanslirådet Folke Eriksson och kanslirådet Gunnar Ekdahl m. fl. Direktör Ivar Dahlgren talar om landstingens åtgärder för partiellt arbetsföra och arbetsmarknadens parter äro representerade genom L. O:s andre ordförande Einar Norrman och ingenjör Harald Boye från arbetsgivarna. Det mera praktiska socialvårdsarbetet behandlas i föreläsningar av bl. a. socialvårdssyssloman Einar Lind, Göteborg, assistent Birger Juhlin vid Arbetsberedningskontoret i Stockholm och arbetsterapeut Elsa Lundborg vid Karolinska Sjukhuset. Representanter för övriga organi-

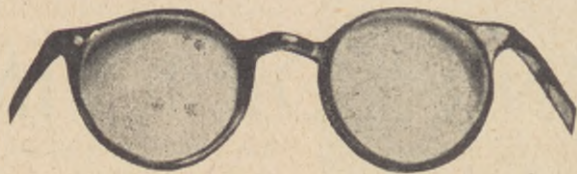
En av elevbyggnaderna vid skolan i Bommersvik.

Man gör det naturligtvis ingalunda. I stället saboterar man skärmbildningen genom att inte lojalt infinna sig och ställer sig trögt skeptisk mot calmettevaccinet. Och tänk ändå, vilket tuberkuloskydd, om alla i landet läte calmetta sig, och tänk vilken lättnad för de 60-, 70.000 lungsjuka, som finns upptagna i dispensärernas register landet runt och som ofta är så rädda för kontakten med spädbarn, att de lämnar spårvagnsplattformar och järnvägskupéer, när en moder med ett spädbarn dyker upp! Detta även när de vet väl med sig att de är smittofria. Viljan att skydda andra sitter i. Och är det något, som en lungsjuk fruktar, så är det att bli orsak till ett sjukdomsutbrott hos en frisk. Vi bortser då från något dussin kriminellt asociala, som bör interneras. I de ytterst sällsynta fall, där en olycka inträffar, beror den undantagslöst på att den sjuke på

grund av smittorädslan tvungits att hemlighålla sin sjukdomssituation.

Risken för smitta från f. d. lungsjukepatienter kan i praktiken sägas vara lika med noll. Det har vi doktor Lundquists ord på, och han får anses vara vår främste expert i frågan för närvarande. Däremot hotar alltså en avsevärd fara från hittills oupptäckta tuberkulosfall. Att genom skärmbildsfotografering och calmettevaccinering skapa ett gott skydd mot denna okända tuberkulosmitta är numer möjligt. Det bör vara varje medborgares plikt att aktivt medverka till skapandet av ett sådant skydd och därigenom bidra till ett snabbt utrotande av tuberkulosen. Men att gå omkring i vidskeplig skräck för f. d. sanatoriepatienter är inte bara onödigt och hjärtlöst, det är i vår tid ett tecken på bristande bildning.

GENOM MINA SOCIALA

Finns det pennalism på sjukhusen?

Det finns många vackra traditioner, som man gärna vill se kvar, men det finns också saker av traditionell karaktär, som utan saknad kunde försvinna. Till traditioner av det osympatiska slaget hör den pennalism vi då och då få en påminnelse om. Det har cirkulerat en hel del otrévlige historier bl. a. från militärförläggningar på sista tiden. Det har ju haft — och har tydligen fortfarande — något av traditionens skimmer över sig att plåga nykomlingar inom olika yrken och kategorier. För de äldre, utövarna, ska det alltså vara ett nöje, men för dem som bli utsatta för olika behandlingar kan man i regel inte tala om något särskilt trevligt. Nyligen läste vi om att man vid ett militärförband utsatt några nykomlingar för vissa "prov", som förmodligen skulle verka i uppfostrande riktning. Det berättas i en tidningsnotis från en av platserna ifråga, att "kamraterna" på själva midsommaraftonen passade på att fylla nykomlingens hjälm med en blandning av vatten, sopor och tobaksaska och sedan — när han låg och sov — stälptes hela soppan över huvudet på honom. Man har rätt svårt att förstå det humoristiska eller uppfostrande i dylika metoder.

Nu kan man fråga sig, om det existerar pennalism även på våra sjukhus, exempelvis sanatorierna? Och i så fall, hur tar sig den traditionella pennalismen uttryck här?

Man får vissa antydningar om problemet i en nyligen utkommen läkarbok, som heter *Lungsjukdomar* och i vilken docent Gösta Birath kommer in på frågan. Det

sationer av partiellt arbetsföra i Sverige äro likaledes anmälda som föreläsare till kursen. Från Rikskommittén för partiellt arbetsföra kommer ordföranden, sekreterare Charles Hedkvist, Stockholm. Deltagarna från de övriga nordiska länderna komma självfallet att redogöra för det sociala arbetet i respektive hemländer. Kort uttryckt är det alltså fråga om en kurs av större internationellt format. En givande samvaro vid Bommersvik är att motse och de deltagare som lyckats komma med — det är nämligen ont om platser — är verkligen att gratulera.

rör sig även här om kategorierna äldre och nykomlingar. Så här heter det bl. a. i docent Biraths framställning:

"När den sjuke förväntansfull kommer in på sanatoriet, möts han icke sällan av någon äldre patient, som gör sitt bästa för att ta honom ur föreställningen, att han skall bli bra. Och så börjar för mången en ojämn kamp mellan hopp och förtvivlan, ofta ganska omotiverad, eftersom flertalet blir bra. Men för en del av de mera långvarigt sjuka tycks det innebära en — nästan sadistisk — njutning att få utmåla framtidsutsikterna så mörka som möjligt. Det är de bittra, besvikna och desillusionerade, som på detta sätt ta skadan igen..."

Ovanstående citat — hämtat från en av landets mest kända tuberkulosläkare — säger åtskilligt om den pennalistiska tendensen bland sjuka människor. Kanhända kommer många lungsjuka och f. d. lungsjuka, som läser detta citat, att bli upprörda och fråga, om det är meningen att framställa sanatoriepatienterna som en samling grymma sadister. Så har säkerligen inte docent Birath, vars intresse och omtanke om de tuberkulossjuka och tuberkulosvårdens utveckling vi mött i skilda sammanhang, menat. Uttalandet är närmast att se som ett uttryck för de svårigheter — inte minst av psykologisk art — som rymmes inom sanatorievårdens ram.

Av egen erfarenhet vet vi att solidariteten och den inre sammanhållningen bland de lungsjuka i Sverige är mycket stor. Därom vittnar inte minst att de i organisatoriskt avseende byggd upp en av de starkaste organisationer av partiellt arbetsföra som existerar, även internationellt sett. Inte desto mindre kan det vara all anledning till självransakan och att söka undanröja alla förekommande tendenser, som skapa olust och friktioner inom sjukhuslivet. Till synes ganska oskyldiga skämt och drift med nykomna patienter kan åstadkomma obotlig skada. Man får alltid hålla i minnet, att det här gäller människor, som genom sjukdomens tryck blivit mera känsliga för miljö och intryck än folk i allmänhet — framförallt under den första tiden med stora anpassningssvårigheter i sjukhuslivet.

Ting.

MÄNNISKOR I VIMLET

Författaren Fritz Stenlund.

Gamla Sancta Clara, stadsdelen i Stockholms centrum med sina trånga gator, sina små krypin till kafén, sina tidningskvarter med dånande tryckpressar och först och främst sina skrivande, tecknande och målande bohemer, ska saneras. Det ska dras storstråk tvärs genom den gamla bebyggelsen, de smala gatorna ska breddas och alla kafékrypin, som varit daghem för så många claraiter, ska funktionaliseras. Det är tidens och utvecklingens gång. Däråt är ingenting att göra.

När allt detta sanerande och rationaliserande är färdigt och när tidningarna och förlagen måst flytta ur den ärorika församlingen, kommer med all säkerhet den grupp av människor, som livnar sig på att skriva, måla eller skulptera, att fly undan någonstans och gömma sig.

Redan nu märker man, att det inte råder samma anda i Sancta Clara som det var på den tiden, då Josef Kjellgren, Rudolf Värnlund, Jan Fridegård, Harald Beijer och Nils Ferlin prydde stadsdelen. Manfallet har varit stort och det ser i skrivande stund klen ut med återväxten. Men denna iakttagelse är kanske inte så originell. Samma reflektioner gjordes säkerligen när Bellman och Anna-Maria Lenngren försvann och när

Hjalmar Söderberg och Bo Bergman drog sig tillbaka. Både Bellman och Anna-Maria Lenngren drog dock inte så långt bort från hemförsamlingen. De fick sina sista vilorum invid Sancta Clara kyrka.

Kvar står det faktum, att när en gång det innehållsrika avsnittet av svensk litteraturhistoria från sekel-skiftet fram till trettiotalets slut ska skrivas, så kan man inte gå förbi Sancta Clara och dess bohemer.

Den historien är jag inte kapabel att skriva, åtminstone inte just nu, men jag har velat rädda undan minnena av två goda claraiter, vilka visserligen aldrig förunnades att slå sig fram till offentligt erkännande men som dock hörde till de trogna kämpar, som ytterst sällan gick över Slussen utan envist höll sig kvar i närheten av de dånande tryckpressarna, som gav dem deras knappa men dock levebröd.

För dagen har jag lust att skriva om den lille humoristen och människovännen Einar E. Han lever ännu i högönskelig välmåga, men han har dragit sig tillbaka från tidningsskriveriet och njuter nu sitt otium, trött av åren.

I sin krafts dagar försörjde han sig huvudsakligast med att skriva små roliga kåserier och fyndig dagsvers. När han var tämligen ung, var han fast anställd som daglig kåsör i en morgontidning och skördade med all rätt mycken ära om det än var dåligt med guldet.

En gång hände det, att han blev utsänd som reporter. Det var så att en ny pansarbåt skulle avsynas av pressen och naturligtvis beskrivas i tidningarna. De flesta journalisterna höll till i gunrummet hos höga befälet, men vår man, som var anställd i en radikal tidning, ansåg sig göra tidningen större nytta om han talade med menige man ombord än med befälet. Han klättrade alltså ner i maskinrummet och råkade där ut för en spjuver till eldare, vilken beskrev maskineriet på ett sådant sätt för kåsören, att denne dagen därpå i sin tidning kunde berätta, att maskinerna var utrustade med de allra bästa finesser och att det finaste var, att det bildades så bra pannsten i ångpannorna. Nu vet var och en, som något sysslat med eldning, att pannsten är något av det värsta man kan råka ut för. Men den troskyldige kåsören visste inte detta.

All landets press jublade över den stackars kåsören och hans pannsten. Och kåsören teg och led. Till slut var han emellertid tvungen att återuppta sin avbrutna verksamhet och då skrev han ett kåseri, som han kallade Kamelen. Kåseriet handlade om allt möjligt annat än om en kamel. Längst ner på sidan stod en liten not:

"Ni undrar kanske varför jag kallat mitt kåseri Kamelen. Men den som fått så mycket puckel som jag..."

Han tog hem sista potten.

Småmysande och trevlig gick han sin väg fram. Hans kåserier var mycket uppskattade såväl av Albert Engström som av Hasse Z. Det var före sammanslagningen mellan de båda tidningarna Strix och Söndags-Nisse.

En dag hade vår gode broder följt sin syster till Centralstationen. Han knogade på systemens ganska tunga väskor och då han var rädd för att de inte skulle hålla ihop för den långa transporten, skaffade han ett par rep och slog om väskorna med. På resgodsexpeditionen ansåg man repen vara onödiga och vår broder fick ta dem med sig tillbaka.

Han gick till Söndags-Nisse för att sälja ett kåseri. Repen hängde han upp i tamburen, innan han gick in. Hasse Z. själv tog emot.

— Redaktörn måste köpa det här kåseriet av mej, sade Einar. Annars går jag och hänger mej. Jag har repet där ute i tamburen.

— Får väl köpa då, muttrade Hasse Z.

Einar fick sitt honorar, men när han skulle till att gå stack Hasse Z. ut huvudet för att se efter, om han hade något rep.

— Hö, sade Hasse Z., när han fick se repen hänga där. Det är ju två rep!

— Ja, jag skall gå till Strix också, sade Einar.

*

En annan god broder var skalden Wilhelm Hagqvist. Han var närmare sjuttio år när han avled för en del år sedan.

Det var en gammal fin herre. Han gick trippande lätt och höll sig alltid snygg och ren. På söndagarna uppträdde han i svart kavaj, vit väst, randiga byxor och oklanderligt kragverk. Han hade glimten i ögat och berättade gärna den senaste roliga historien. Han skrev fyndig småvers och en tid skrev han också så kallade stockholmsbrev, som han placerade i landsortspressen. Han hade medarbetat i Fäderneslandet innan den tidningen deklinerade och från att ha varit ett frifräsareorgan skönk ner till att bli ett snuskalster. Han berättade gärna om hur han som mycket ung tog värvning i amerikanska armén för att bli i tillfälle att se ett krig på nära håll. Det var under spansk-amerikanska kriget. Han tänkte, att han dels skulle slåss

Skalden Nils Ferlin var på sin tid förgrundsfigur bland kända och okända författare i Sancta Clara.

en aning och dels skriva krigsskildringar till tidningarna i Sverige. Men när han äntligen kom fram till Cuba, där kriget rasat, var det slut med hela tillställningen och fred rådde.

— Det var tur för spanjorerna, att de slutade innan jag la mej i leken, sade broder Wilhelm och kluckade fram ett sådant där invärtes, hjärtegott skratt, som var karaktäristiskt för honom.

Sina landsortsbrev skrev han gärna inne på centralpostkontoret, där det ju fanns både bläck och penna och den goda, rara värmen, vilken senare ibland kunde vara mycket åtråvärd av en stackars skald. Han var förresten inte ensam om att ha postkontoret som arbetsrum. Under mina tidigaste hundår hade jag själv ingen annan arbetsplats, och när skalden Emil Hagström dök upp i vimlet för snart tjugo år sedan, intog han en skrivplats i vår närhet.

Hagqvists småvers var mycket omtyckt. Jag har en i min ägo, som han tillägnat mig personligen.

LÄTTFATTLIG MEDICINSK LÄRDOM.

När en lekman försöker läsa en läkarbok eller medicinska fackartiklar blir det oftast ett envetet stirrande på alla medicinska termer i texten. Intresset och viljan att förstå slocknar snart, och man blåddrar förstrött i boken eller facktidskriften. Man orkar helt enkelt inte med framställningen, om man inte har en ordbok med förklaring av medicinska termer bredvid sig. Men hur många har tid och energi till sådant studium?

Att vara saklig och upplysande utan att verka alltför avskräckande lärd har tydligen varit mottot för docenterna Gösta Birath, Stig Björkman och Paul Rudström i boken *Lungsjukdomar*. De tre docenterna, som behandla ämnet i var sitt avsnitt, ha verkligen lyckats slå ett slag för att göra den medicinska terminologien begriplig för vanligt folk. Man får önska de medicinska fackmännen god fortsättning på den inslagna vägen. Beträffande själva innehållet i boken kan det här endast bli fråga om mycket summariska kommentarer. Docent Birath behandlar avsnittet lungtuberkulos och har tydligen fått med det viktigaste — till och med ett belysande bildmaterial — på 74 sidor. Det torde bli svårt att överträffa detta rekord. Behandlingsmetoderna och sjukdomsyttringarna förklaras enkelt men klart och framställningen vidgar sig till psykologi, arbetsterapi, tuberkuloslagstiftning m.m. Grunden för lungtuberkulosens behandling ligger i att stärka kroppens motståndskraft mot sjukdomen, framhåller docent Birath med skärpa. Och det är nog en grundregel, som måste gälla efter sanatorievistelsen, även om man alldeles så skickligt lyckats hejda sjukdomen. Man får inte se alltför mekaniskt på behandlingsmetodernas betydelse trots att dessa, särskilt kemoterapi, visa sig allt effektivare. De nya läkemedlen är verkliga tillgångar

i kampen mot tuberkulosen, och docent Birath framhåller bl. a. att PAS gjort verkliga underverk vid fall av tarmtuberkulos. Om smitta och smittoskydd framhålles bl. a., att patienterna numera i allmänhet äro smittofria vid utskrivningen från sjukhus, men att det också ifråga om de fall, där smittoämnet finns kvar, inte behöver uppstå några komplikationer för omgivningen, om hygieniska ordningsregler iakttagas. Faran ligger i de oupptäckta fallen, och naturligtvis i särskilt hög grad ifråga om de asociala. Beträffande den sistnämnda kategorin förordar docent Birath en strängare tuberkuloslagstiftning.

De återstående två avsnitten behandlar lungsjukdomar av icke tuberkulös natur, lungsäckens sjukdomar och lungkirurgi. Samtliga tre avsnitt äro — som tidigare framhållits — ett utmärkt samarbete av tre docenter ifråga om lättfattlig och saklig medicinsk lärdom.

Ting.

Lungsjukdomar: Gösta Birath, Stig Björkman, Paul Rudström. Förlag: Norstedts. Pris kr. 6:75.

HUMORISTISK SOCIALPSYKOLOG.

Den individuella psykologin är delvis en orimlighet, eftersom den vill undersöka den enskilda individen — det finns nämligen intet sådant som enskilda individer. Varje individ är beroende av olika sociala miljöer: hem, skola, kamratkrets, arbetsplats o. s. v. Det är här som socialpsykologin och sociologin sätter in. Socialpsykologin är vetenskapen om människors beteende mot varandra. För någon tid sen har docent Gunnar Boalt vid Stockholms högskola utkommit med en 183-sidig, lättläst och rolig bok i socialpsykologi. Boken har fått fin kritik

Jag bor i andras våning,
där hyran är ständigt pock,
och gick till en belåning
med min gamla överrock.

Den var ej god för panten.
Jag fick sälja den efter vikt.
Och med den lilla slanten
fick jag papperet till en dikt.

Ack ja! Det lilla livet
det levs ibland på en slump,
och det är nästan givet,
att vers är lika med lump.

Länge höll sig Wilhelm Hagqvist i form. Han var spänstigare än mången yngling. Men förr eller senare måste ju åren ta ut sin rätt. Hans syn började bli allt sämre och han lyfte inte fötterna så lätt, som han gjort i sin ungdom. Han sörjde över sin skröplighet och hade föraningar om, att slutet inte var långt borta. Följande citat ur en av hans sista dikter kan tjäna som avslutning på denna rapsodi:

Barnsko trampar lätt sin fjät
men tung går ålderns sula
vissnade gula
lövens väg.

i pressen. Det kan nämnas att bl. a. Herbert Tingsten i Dagens Nyheter var belåten med den.

Då det är ganska svårt att på ett begränsat utrymme ge ett referat av bokens innehåll, kommer här endast att ges några intressanta glimtar. Boalt behandlar i början av sin bok instinkterna och han refererar en elak samlare av mänskliga instinkter, vilken ur den vetenskapliga litteraturen fått ihop 5.684 olika, däribland 853 sexuella. Man tycker nog att det där låter lite mycket.

Boalt behandlar testningen rätt utförligt. Testningen har ju varit ute i blåsväder. Chalmers har klagat över att den är missvisande, en yngling som steriliserats på grund av att en test fastställt honom som imbecill, har vid förnyad testning visat sej ha fullgod intelligens och slutligen har signaturen Tore i Dagens Nyheter åstadkommit ett journalistiskt spex med Psykotekniska institutet i Sthlm. Det där är ju rätt allvarliga angrepp. Boalt refererar Georg Lundberg, en svenskamerikansk sociolog, som kritiserat testningen. Han menar att vad vi mäter i testningen är dugligheten och den växlar med de olika samhällsklasserna och tidsepokerna. Styrbjörn den Starke var så stark att han med ett enda hugg kunde klyva en man från skuldran till skrevet. Förr medförde den färdigheten att en man blev kung, i vårt samhälle skulle han på sin höjd bli styckmästare. Det är denna duglighet som man kallar intelligens. Mest intelligent är den övre samhällsklassen — eftersom den är dugligast — och när man bedömer testsvaren, använder man deras intelligens som måttstock. Under sådana förhållanden måste ju de övre klasserna få de bästa testresultaten. Härmed är cirkeln sluten, betonar Lundberg. (För närmare studium av dessa synpunkter hänvisas till Tiden, nr 4, 1950, där Boalt har en artikel: Medelklassen, samhället och utvecklingen.)

Testen är ofta konstruerad så — refererar Boalt — att den gynnar stadsbarn framför landsbarn. Som exempel på "testning" av landsbarn anför han följande. Testarn har som testmaterial fattiga vita i Kentucky. "Om du köpte knäck för 6 cents och lämnade 10 cents, hur mycket skulle du då få tillbaka?" frågade testarn. En unge svarade: "Jag har aldrig haft 10 cents och om jag hade det, skulle jag inte köpa knäck. Knäck brukar mamma göra." Testarn gjorde ett nytt försök: "Om du vallade 10 kor åt din far och 6 av dem kom bort, hur många skulle du då ha kvar att driva hem?" Svar: "Vi har inte 10 kor, men om vi hade det och jag blev av med 6, skulle jag inte våga gå hem." Testarn gjorde ett sista försök: "Om det var 10 barn i skolan och 6 av dem var sjuka hemma i mässlingen, hur många skulle det vara kvar i skolan?" Det ur testsynpunkt hopplösa barnet svarade: "Ingen, för alla de andra skulle också vara rädda att få mässlingen." Om testarns vidare öden meddelar Boalt ingenting.

Ovanstående är ett försök till att visa att Boalts bok innehåller sådana saker som varje människa har skyldighet att känna till. Genom den humor som går som en röd tråd genom hela boken, har Boalt gjort det till ett nöje för sina läsare att uppfylla denna skyldighet.

Roland Ekström.

Gunnar Boalt: Socialpsykologi, Gebers Förlag, pris kr. 5:—.

AMERIKANSK SANATORIEVÅRD.

Om amerikansk sanatorievård handlar en skönlitterär bok "Doktorn och Jag" av Betty MacDonald. Boken är översatt till svenska och utkommen på Ljus förlag. Författarinnan är mycket pratsam och smårolig, men man kan ifrågasätta, om hon inte tjänat på att vara lite mindre pratsam och mera saklig. Nu blir man nog ibland litet besviken på det hela. Det börjar med en skildring av medelklassmiljö, om sport gymnastik och något kultbetonad kroppsvård, maträtter, småkakor och andra detaljer. Hjältinnan i boken utvecklas till en kraftig flicka som följd av alla hälsoregler, men snart börjar hon "feberaktigt" blåddra i tidningar, klippa kuponger och rekvirera böcker med

avmagringskurer. Så småningom hamnar hon vid mogen ålder på sanatorium. The Pines är inget vanligt sanatorium. Det tycks vara fråga om någon sorts inrättning av privat välgörenhetskaraktär. I slutet av boken snuddar författarinnan vid själva principerna för intagningen. Överläkaren tar aldrig emot någon patient, som har råd att betala på privat sanatorium. Han skaffar badrockar och pyjamas, tar vård om de intagnas familjer o. s. v. Sanatoriet har förtjänster men naturligtvis också brister. Författarinnan påpekar ganska träffande, hur patienterna är insnärja i ordningsregler och föreskrifter. Miljöskildringarna äro roande och vittna om en viss psykologisk blick. Boken kan rekommenderas som småtrevlig och underhållande, men den inträngande analysen lyser med sin frånvaro på de punkter man tänkt sig att författarinnan skulle ha bromsat upp pratsamheten en smula. Uppgiften har kanske inte varit att vara alltför saklig, men den som startar läsandet med en förhoppning om att få en någorlunda klar bild av amerikansk sjuk- och socialvård av i dag måste — som inledningsvis betonats — bli ganska besviken.

Ting.

Betty MacDonald: Doktorn och Jag, Ljus Förlag, pris kr. 10:—.

SOCIAL SKILDNING AV DEBUTANT.

Det har skrivits mycket om otrivseln i arbetet under senaste åren. Till den kategori, som sysslat med dessa skildringar hör också nykomlingen Isse-Reinhold Lönnhammar. Hans bok har fått titeln "Min son var icke min." Författaren har säkert inte bara vid skrivbordet upplevt vad det hårda skiftarbetet vill säga, och man har ingen anledning att tala om plagiat av andra skildrare. En egen ton finns, fast den verkar knagglig och onyanserad, särskilt i själva huvudtemat i boken: mannen som misstänker att hustrun varit honom otrogen. Här har inte författaren lyckats teckna konfliktsituationen på ett fullödigt litterärt sätt. Man har också en känsla av att boken tillkommit väl hastigt. Trots de kritiska synpunkterna här må ärligt erkännas, att det finns så mycket av äkta färg och goda ansatser i skildringen att man med visst intresse avvaktar författarens fortsatta framträdanden.

Ting.

Isse-Reinhold Lönnhammar: Min son var icke min, Morgondagens Förlag, pris kr. 6:50.

FRÅN FORNA DAGAR.

Det relativa i mänskors sätt att värdera, bedömma och döma, både vad tid och miljö beträffar, framgår groteskt när man läser Hans Gillbys roman Jungfru i purpur. Bokens handling tilldrar sej under 1700-talet — under den s. k. frihetstiden — då ungefär 200 kvinnor dömdes till döden för barnamord, flerfaldiga helt oskyldiga. Gillby har trängt in i detta svarta stoff med inlevelse och djup medkänsla. Huvudpersoner är prästdottern Carin Fjellbom och hennes kusin Lorens Myrtenkrans. Man får följa deras kärlek från dess vår med sol, blyghet och blommor till höst med uppskakande, omänskligt slut. De blir båda dödsdömda för att ha dödat sitt barn trots att de egentligen är hel oskyldiga.

Handlingen som alltså bygger på faktiska händelser har författaren fått trovärdig och mänskorna, åtminstone de huvudagerande, verkar fint tecknade. Men man har svårt alla gånger att acceptera alla de sekelgamla glosorna och vändningarna även om man är medveten om att mycket är nödvändigt för att få en konsekvent tidsbild. En hel del i början förefaller vidare banalt men det kan också vara avsiktligt från författarens sida för att ställa en skarp kontrast till den kommande tragedien. Greppet blir emellertid fastare ju mer berättelsen skrider fram och mot slutet är man helt med. Ungdomarnas flykt undan "rättvisan" är verkligt bra skildrat.

Sven O. Bergkvist.

Hans Gillby: Jungfru i purpur, Norlins Förlag, pris kr. 12:75.

"Fet-Matts — Sveriges berömdaste grufvedräng"

Av TORE ATTELID

Här berättas om gruvarbetaren som omkom i Mårdskinsschaktet i Falu gruva åtta dagar före sitt bröllop och återfanns av sin trolovade efter över fyrtio år — en enkel men rörande kärlekssaga.

Få gruvor torde vara så omspunna av saga och sägen som Falu gruva, få så kända såväl inom som utom vårt lands gränser, bland hög och låg. I över 600 år har Falu gruva — Sveriges och världens på sin tid rikaste kopparfyndighet — utan uppehåll brutits och lämnat ifrån sig enorma kvantiteter malm.

För drygt 230 år sedan gjordes ett märkligt fynd i gruvan. I november månad 1719 gjorde man ett genomslag mellan två schakt nere i gruvan och genom denna manöver tömdes det gamla Mårdskinsschaktet på det vatten, som då hade gjort det obrukbart i över fyrtio år. Det var här nere man gjorde det egendomliga fyndet.

På 82 famnars djup fann man nämligen en människokropp, som låg nere i gruvan bland stockar och rasblock. Det syntes på dräkten, att det var en grufvedräng, men fyndet väckte i alla fall det största uppseende, ty dels hade det på länge inte

Fet-Matts, även kallad "Bergmannen från Falun". — Kopparstick i "Acta literaria Sueciae", 1722.

varit något arbete i denna del av gruvan, och dels kunde man då inte påminna sig att det inträffat någon olycka där.

Men ännu mer förvånad blev man över det tillstånd, i vilket kroppen befann sig. En gammal berättelse förtäljer, att karlens kropp var så väl bevarad, att det såg ut som om mannen sov, och ändå hade han legat där i gruvvattnet i över fyrtio år. Det blev nämligen relativt snart uppenbart vem den omkomne var.

Kroppen fördes upp i dagen, och ryktet om det sällsamma fyndet spred sig med lavinens hastighet över det lilla gruv-samhället. Folk strömmade till, alla skulle se den "förstenade" mannen. Det skockade sig människor runt det egendomliga fenomenet, och som åskådare infann sig också en åldrig kvinna, Margareta Olddotter, även kallad Rö-Olles dotter. När hon fick syn på den döde, föll hon genast med ett utrop ner vid hans sida.

Mannen, vars drag hon tydligt kunde känna igen, och som hon nu återsåg, hade varit hennes trolovade. Den gamle kunde berätta, att fästmannen hette Matts Israelsson och var född i Boda by i Svärdsjö. Han hade varit grufvedräng hos Jon Persson i Dikarebacken och hade år 1676 eller 1677, trots sin fästmöns böner och avrådanden, farit ensam ner i korgen i Mårdskinsschaktet för att skjuta av några skott i enlighet med ett löfte till en arbetskamrat, då han råkat ut för ett ras och omkommit.

Det egendomliga var emellertid att spelstyraren, som skötte upp och nedtransporten i gruvan, med bestämdhet påstod, att Matts kommit upp igen. Snart nog sökte illvilliga människor göra troligt, att Matts förlupit sin fästmö, men hon bedyrade hans ärlighet och redbarhet och deras ömsesidiga kärlek. I sjutton långa år väntade hon troget på sin Matts, men han kom inte igen och intet spår av honom anträffades. Då gifte hon sig med en annan.

Och när mannen en gång var identifierad visade det sig, att det var flera äldre personer vid gruvan, som kände igen honom. När grufvedrängens kropp togs upp ur gruvan var den nästan oförändrad och "mjuk som en livlig kropp". Men när den legat en tid uppe i luften torkade den snart alltmer utan att ruttna, och det blev ett allt större intresse för "den förstenade grufvedrängen" eller Fet-Matts, som han också kallades efter det namn, han lestrade till i livet.

Det var den 2 december 1719 som fyndet gjordes. Bergmästare Anton Swab i Falun rapporterade saken redan två dagar därefter till Kungl. Bergskollegium i Stockholm och frågade, om man borde låta honom begravas som vanliga dödliga eller kanske rent av förvara honom i någon mineralsamling eller i Collegium Medecum. Bergskollegium bestämde, att kroppen "för curiositets skull, för dem som komma resande dit till orten, kan deruppe til vidare förvaras uti någon dertil tienligt rum". Och därför tog man och satte upp den förstenade kroppen i gruvans museum, där den satt i ett glasskåp i nära 30 års tid och var en sevärdhet, som ingen, varken svensk eller utlänning, försummade att taga i betraktande.

I ett stort antal in- och utländska reseskildringar från denna tid får man höra berättas om den petrificerade karlen i Falu gruva. Alla, lärda och olärda, stannade med häpnad framför glasskåpet, som inneslöt resterna av den fattige gruvarbetaren. Linné skärskådade honom och skrev sedan om sina intryck.

Redan år 1720 hade en dansk tidning en relation av händelseförloppet. Medlemmar av en fransk Lapplandsexpedition foro vid denna tid genom Falun, och av deras senare reseskildring framgår, att de inte endast sett kroppen av Fet-Matts utan att de även tagit reda på de dramatiska omständigheter, som voro

förknippade med olyckshändelsen. År 1737 skriver fransmannen Onthier, att kroppen var alldeles svart, spred en vämjelig liklukt omkring sig och var stadd i stark förruttelse.

Och slutligen ha flera svenska vetenskapsmän i mer eller mindre lärda skrifter behandlat fenomenet. Det är speciellt den s. k. försteningen, som intresserade mest. Då det mot slutet av 1700-talet blev tämligen klart, att de inte kunde vara fråga om någon vanlig petrifiering, utan endast en slags balsamering i det starkt konserverande gruvvattnet, avstannade den vetenskapliga diskussionen.

Men försteningen blev inte bestående i evighet. Kroppen började så småningom falla sönder, och det var till slut ingenting annat att göra än att verkställa begravning i vanlig ordning. Denna verkställdes också under pomp och ståt och allmän tillslutning den 21 december 1749 — för drygt 200 år sedan — på Stora Kopparbergs Bergslags bekostnad. Den vackert arbetade kistan blev nedsatt i prosten Helsingii grav i Kopparbergs kyrka sedan gruvpredikanten uppläst en särskild för tillfället författad gravskrift, som här citeras:

Stor-Matts, grufvans trogna dräng,
Tjante födan under jorden;
Grufvan blef hans död och säng,
Uti Victril lutlagd vorden.
Efter tre tjog års förlopp
Restes upp, vardt åter känder.
Hård som stenen blef hans kropp,
Troddes helt i sten förvänder.
I ett glasskåp sattes Matts,
Sågs af furstar, kungar, andra
Tretti år på samma plats,
Samt af folk, som vida vandra.
Denna stenkropp hölls så värd
Mer än tusend guld-dukater;
Ändtligen fick han jordefärd.
Föga blir han matke-mater,
Mäster Pehr Helsingii sten
Skall nu denna stenen gömma.
Om till aska bli hans ben
Det skall eftervärlden döma.

Och döma fick också eftervärlden, ty på 1860-talet, när man lade om kyrkgolvet, träffade man på kistan och den förmultnade kroppen, som en gång lockat så många skådeslystna. De benknotor, som då funnos kvar av Fet-Matts, lade man in i en kista med glaslock, som den intresserade kunde beskåda på kyrkans sakristiläktare.

Men när kroppen var gravlagd levde minnet kvar vida omkring i världen. Den enkle gruvarbetaren nådde en ryktbarhet, som hans samtid aldrig hade kunnat drömma om.

Framlidne Fil. Dr Carl Sahlén, som flera gånger behandlat detta ämne, skriver bl. a.: "Frågar man sig vad det är, som gjort denna berättelse till ett så ofta använt diktmotiv, måste man i första hand tänka på att händelsen timat i och vid en gammal gruva, om vilken de mest fantastiska skildringar voro av resande publicerade.

Därnäst kommer det hemska i själva olyckan, den ensamme mannens nedstigning i en fritt hängande "korg" i ett som farligt känt schakt, det plötsliga sammanstörtandet av detta schakt, omöjligheten att bringa räddning åt den kanske mellan bergsblocken levande inneslutne, den tröstlösa sorgen hos hans unga trolovade, som inte ens kunde hoppas att få kristligen jordä den älskades stoft. Ett verkningsfullt moment utgjorde också grufvans inneboende mystiska kraft att bevara sina offer oförändrade genom långa tider.

Och till slut kommer höjdpunkten vid det oväntade återseendet och den gripande igenkänningsscenen inför allt folket, med sin motsättning mellan honom med skenbar ungdomsfärgning över dödens iskyla och henne, en böjd gestalt vid gravens bädd, men med varmt klappande hjärta. Ja, i själva verket är

"Stöten" vid Falu gruva. — Träsnitt från 1860-talet.

det inte att undra på att detta stoff visat sig räcka både att forma dikter och bygga upp musikverk".

Det har redan nämnts att berättelsen ganska snart överskred landets gränser, i det att den genom resande blev bekant redan på 1720-talet i Danmark och inom kort i Frankrike och Tyskland. Den äldsta prosabearbetningen av motivet är den tyske diktaren J. P. Hebels vackra lilla berättelse: Unverhofftes Wiedersehen. Allmänt spridd i det senare landet blev den genom ett grundligt arbete av professorn i Erlangen, G. H. von Schubert.

Han visade fram berättelsens litterära värde. Hans livliga skildring med sina inflikade lyriska drag gjorde ett starkt intryck på författare och andra landet runt (arbetet utgavs år 1808), och snart hade motivet anammats och förts vidare i olika poetiska omskrivningar av in- och utländska skaldar och versmakare. Själve Wagner gjorde ett utkast till en opera, där den underliga historien från Falun var huvudmotivet. Tyvärr blev denna opera aldrig fullbordad.

Att händelsens proportioner i väsentlig grad förändrats under sina långa vandringar är ganska självklart. De italienare, som i slutet av 1800-talet läste Grazia Pierantoni Mancini, fingo säkerligen en ganska avskräckande uppfattning om vårt avlägsna land. I hennes skildring är Sverige nämligen ett dysterhetens och det rysligas hemvist, och hennes besynnerliga beskrivning av Falutrakten visar, att hon liksom många andra av

Vid en spårväghållplats i en storstad.

ALDRIG MERA JÄKTA

I forntiden rusade fruktansvärda bufflar genom landskapet. Stundom jagade människorna dessa vilddjur, stundom tvärsom. Nuförtiden har vi bussar i stället för bufflar.

Det finns inte mycket som jag avskyr som bussar. I synnerhet när jag jagar eller jagas av dem. Ett sätt att slippa detta avskyende vore att undvika bussarna. Men det går inte, inte i en storstad åtminstone. Inte om man har bråttom. Och vem har inte det i vår hetsiga tid?

Man står på pass vid en hållplats. Står där mitt i en mindre folksamling. Det är nämligen den tid när de flesta har slutat arbetet för dagen och vill hem. Och man undrar stilla, om alla dessa personer kan få rum i en redan förut fullpackad buss.

Vi förefaller samtliga en smula otåliga. Man blir så lätt det när man väntar. Vi tittar misstänksamt på varann. Ämnar den där fräcka typen, som kom senare än jag, tränga sej före vid påstigningen?

Mer folk anländer och sällar sej till den ganska utbredda klungan som nu fyller trottoaren. Bussen måste vara försenad tänker man och sträcker sej fram för att med en blick över mängden konstatera att inget högt busstak ännu skymtar vid horisonten. Då träder man resignerat tillbaka och kommer i vägen för någon som i rask takt vill passera förbi på trottoaren.

Utbrottet "Se er för drulle." tar man skuldmedvetet emot med ett blygt "Ursäkta". Man vet bara inte riktigt var man

dem, som använde det gamla diktmotivet, inte så mycket bekympat sig om ramen för den märkliga tilldragelsen.

Det kan i detta sammanhang nämnas, att Fet-Matts endast i ringa utsträckning inspirerat våra inhemska författare. Av mera kända berömdheter är det väl endast Fredrika Bremer och Per Hallström som tagit upp motivet och konstnärligt bearbetat detsamma.

Mycket underlig är i sanning denna historia om den "förstenade gruvarbetaren", men absolut enastående är den inte. År 1692 t.ex. begrovs i Falun tre gruvkarlar, som legat under ras i sex år. Vid Ehrenfriedersdorf i sachsiska Schweiz berättas det om en gruvarbetare, som omkom vid ett ras 1658, vars kropp låg i gruvvattnet i över sextio år utan att ha undergått någon väsentlig förändring.

Redan i de äldsta uppgifterna om Fet-Matts återfinnande meddelas det som en egendomlighet, att alla saker av järn, som han haft på sig, såsom kniv, spännen och eldstål, blivit "förvandlade" till koppar, detta på grund av kopparhalten i vitriolvattnet. Redan på 1700-talet sökte gruvförvaltningen i vararata denna kopparhalt i gruvvattnet genom att utlägga järnplåtsskrot i avloppsränorna från pumpverken, och man utvann på detta sätt en hel del cementkoppar årligen.

Först 1930 begravdes kvarlevorna av Fet-Matts på en kyrkogård vid Kopparbergs kyrka. År 1934 invigdes en gravvård av ljus granit i form av ett kopparmärke och med inskrift: "Bergslaget reste stenen". Fil. Dr Carl Sahlin lyste då frid över hans stoft och lade ner en krans på värden från Bergslaget, det företag, i vars tjänst den döde stått och i vars tjänst han stupat.

skall parkera sej för att inte utgöra hinder för trafikströmmen. Möjligen skulle detta gå för sej tio meter ifrån hållplatsen. Men nu har man tänkt få följa med bussen.

Rätt som det är börjar man se rött. Det är en buss. Men den far förbi, full med skadeglatt leende passagerare. De svär en del av oss. Andra förlorar tålmodet och går ifrån hållplatsen. Jag vill verka kultiverad och svär inte högt. Genom den partiella flykten har jag också kunnat avancera till en plats vid trottoarkanten.

Det dröjer i länge innan nästa buss kommer. En orolig ungdom på min högra sida hinner trippa ut fem gånger till körbanans mitt under ivrigt spanande innan hon upptäcker det efterlängtnade busstaket. Kanske gillar hon inte mitt sällskap. Vi andra vid hållplatsen har annars hunnit vänja oss vid varann som anställda vid samma företag, när bussen anländer.

Till vår glädje måste denna buss stanna för att släppa av ett par passagerare. Så länge vi stod på pass kunde en viss borgfred upprätthållas mellan oss väntande. Men när den vilda jakten efter en plats i bussen börjar, tas inga hänsyn längre. Den kultur jag tidigare anlagt tappar jag i tumultet och glömmer att kontrollera om det verkligen är min tur att bestiga bussen. Men jag tröstar mitt samvete med att de kvarvarande passageraraspiranterna kanske inte önskat inta min ställning halvvägs utanför bussen. Det är för övrigt förvånansvärt hur många av oss vid hållplatsen som kommit med, trots att endast två personer steg ur den fullsatta bussen.

Mina händer förefaller att domna i sitt krampaktiga fasthållande, men det skulle innebära en olyckshändelse att släppa greppet. Till min lättnad kan jag dock ganska snart tränga upp på plattformen efter ett par avstigande.

Nu står jag inpackad mellan tre rockryggar och en plattformstolpe. Livsrummet förefaller i trängsta laget, och man omskakas med de övriga passagerarna så att man inte vet vems tar man står på. Man ser litet förläget åt sidan och ber om ursäkt i största allmänhet. En medelålders dam stirrar på mej med en så isande blick att jag fryser ända ner till ryggslutet. Med skolpojken lärarinneskräck anar jag henne som en vass pekpinne bakom högra armen.

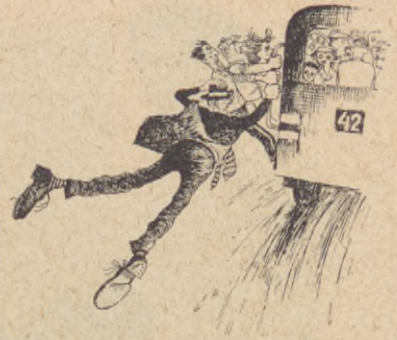
I övrigt är jag en varelse på väg. Inga tankar. Inga känslor. Jag befinner mej i ett mellanstadium, när ingenting i mej är verksamt. Detta vacuumtillstånd plågar en jäktad storstadsmänska. Det kryper liksom myror i hela kroppen som vill uträdda någonting. Tiden väntar aldrig. Medan man står vid denna stolpe utan att kunna tänka eller handla, jagar sekunder och minuter varann och ens liv krymper samman. Jobs ord 'Människan lever en liten tid och mättas av oro' faller mej i tankarna. Tydligen hade man det inte så lugnt före vår tidräknings början heller. Strängt taget kanske vi har det alltför lugnt nu. Vi kanske har för litet arbete och för mycket sådana här mellanstadier. Som det står på ett annat ställe i Bibeln: 'När livet är som bäst är det möda och fäfänglighet'.

Och min fäfänga noterar glatt att det var värst vad jag med ens kunde tänka och komma ihåg. Något förmådde jag tydligen prestera, om än så fattigt. Men nu tar tankarna slut, och jag står som en motor i tomgång och hör de lyckligt funna citaten rotera bland hjärnvindlingarna.

Då upptäcker mina ögon en blondin, som sitter och ser tilldragande ut. Vad kan hennes utstuderat välansade huvud männe välva för kontemplerationer? Hennes blick säger inte mycket om det. Med förlov sagt tror jag inte hon sysslar med några allvarigare begrändanden nu. Hon förefaller att precis som jag bara vara en varelse på väg. I ett tillstånd utan tankar och känslor. Men hon har målat munnen till en röd skylt som skall visa männen att här finns kvinnan. Enkelt som en tuppkam. Hm, ja. — Hon lämnar inte mej helt okänslig heller.

Men jag är på väg hem. Min fru väntar mej. Min fru och mitt barn. Det är min biologiska uppgift numera att dra försorg om dem. Och vad är jag annat än en biologisk företeelse?

Allt känns bara plötsligt så främmande. Som om jag reste i en främmande kropp. Som om kroppen vore det biologiska fak-

— En herre hoppar med dödsförakt in i en förbirusande buss.

tumet, och jag själv något helt annat, vilket tycker att kroppen håller på att dö och kväva mej... kväva mej... kväva...

Usch vilken obehaglig inbillning! tänker jag. Kroppen har naturligtvis skakats till dödkött och somnat ifrån mej. Den kan väl behöva vila. Jag försöker le. Men medvetandet tycks vilja domna. Då spjärnar jag emot i panisk förskräckelse, vilken jag i sin tur anstränger mej att lugna med att luftkapaciteten är en smula för liten i trängseln. Om jag kommer ur bussen blir det säkert bättre. Då kanske jag kunde andas, och det är vad jag behöver.

Förargligt bara att behöva avbryta resan, när min fru väntar med middan.

— Ursäkta, får jag komma av här, — viskar min röst som en misslyckad buktalare. Men ingen hör. Tänk att jag blivit så svag att jag inte orkar prata ens! Då rycker jag förtvivalat den ivägenstående i rocken. Han vänder sej uppbragt mot mej, och jag pressar fram en upprepning av min begäran.

— Är ni sjuk? utbrister han förfärat, knuffar sej bakåt för att lämna plats åt mej och tillägger ängsligt: Kräks inte härinne för tusan!

Jag kommer ut på gatan, där jag skulle andas. Men luften känns kvalmig här med. Jag vacklar in på en sidogata och tar mej som en berusad framåt den. Så här brukar visst djuren smyga sej undan när de skall till att dö, passar mitt minne på att uppiggas mej med.

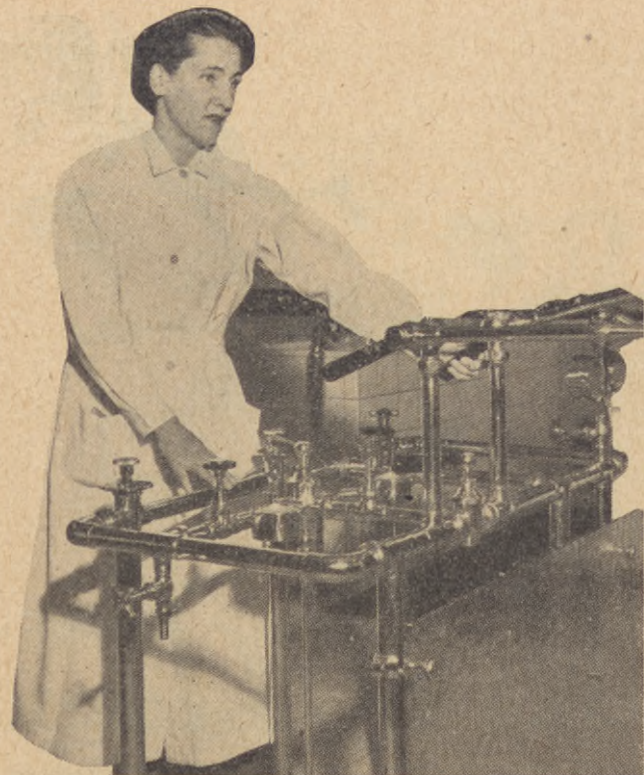
Omtöckand som i en drömdimma finner jag att jag har kommit in på en kyrkogård, där jag sjunker ned på ett säte.

Hjärtat arbetar så konstigt svagt, liksom tvekande. Blodet sjuder upp och försvinner från huvudet. Är det slut med mitt liv nu? Och min fru som väntar med middan! Jag vill skrika till människor som går förbi, men kan inte. Vad ska de också göra? Ambulans? Den hinner nog inte. Det är förbi, förbi. Mitt liv, allt som är jag. Redan tycks kroppen börja kallna. Och där går andra människor. Ingenting händer dem. Men för mej slutar allt nu. Utan att någon vet om det. Utan hjälp. O, plåga över alla plågor! Hjärtat stannar! Jag dör till kylan, till ingenting.

Det här trodde jag skulle bli en efterskrift. Det blev det inte. Jag dog inte riktigt. Jag blev bara medvetlös ett tag. Det var varmt. Jäkt och överansträngning gav mej en chock.

Nu lever jag en liten tid igen. Jag har lovat mej själv att aldrig mer jäkta. Det löftet blir nog svårt att hålla. Det finns ju bussar. Men en gång dör jag riktigt. Och då så...

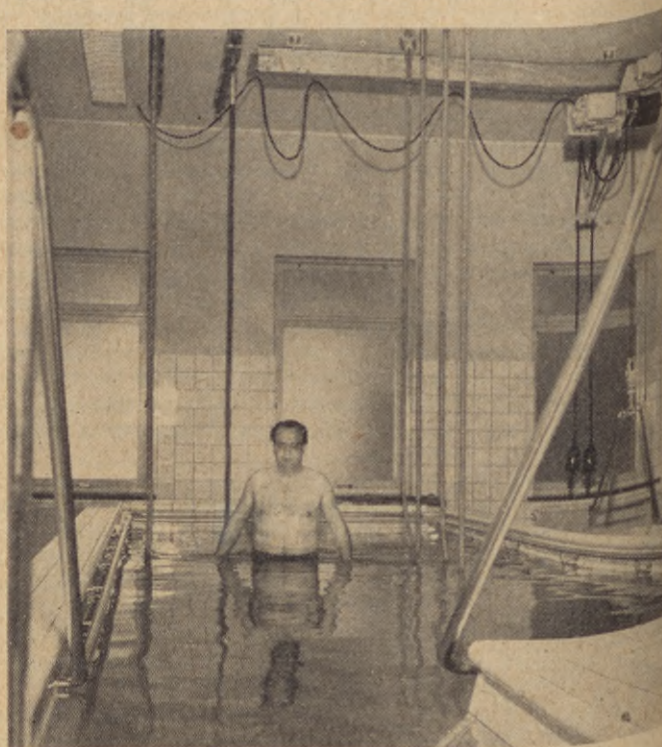
Modern sjukvård

Fru von Arbin, docent Jonssons duktiga assistent, handskas här med tre duschkateter, som utger ånga, strildusch och stråldusch. Temperaturen kan växlas.

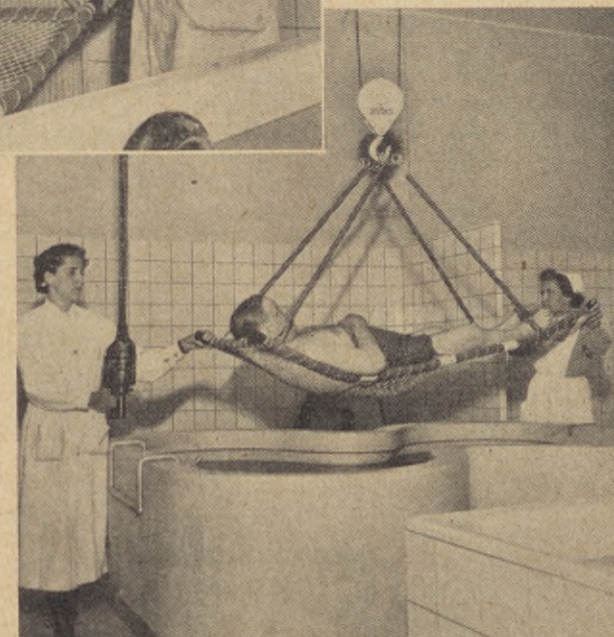
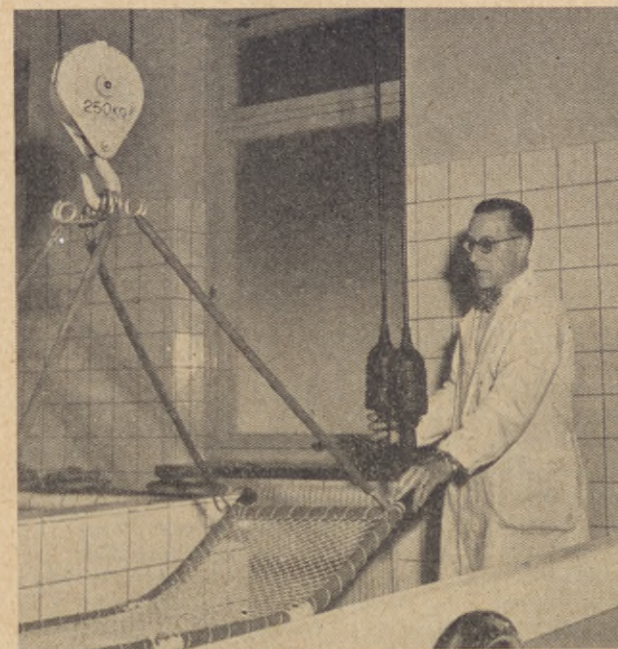
De reumatiska sjukdomarna tillhör liksom tuberkulosen de stora folksjukdomarna, vilka vålla stora skador på människor och kapital, för att nu se det hela mera national-ekonomiskt. Forskningen och tekniken arbeta även här skuldra vid skuldra för att få fram effektiva spärrar mot sjukdom och invaliditet. På det stora Södersjukhuset i Stockholm har man nyligen öppnat en ny avdelning, som heter Fysikalisk Terapi och utgör praktiskt taget ingenting annat än en samling av tekniska rön, avsedda att bota reumatiska sjukdomar, organiska nervsjukdomar, ortopediska sjukdomar och för efterbehandling av kirurgiska skador. Även barnförlamning hör till de sjukdomar som komma med på listan i viss utsträckning.

Behandlingen är byggd på att rörelserna stärker muskulaturen och att rörelserna kan göras lättare under vattnet, i synnerhet om man uppvärmer det till kroppstemperatur. Den muskelkraft som finns kvar stärkes genom vattnets inverkan.

Muskelkraften stärkes under vattnet och rörelserna blir lättare i den stora bassängen för sjuka, lidande av ledgångsreumatism.

"Det finns inte många sådana anläggningar på sjukhus varken i Europa heller i Amerika", säger chefen docent Eric Jonsson och visar oss sin nya avdelning. "Nu hoppas vi att kunna uppnå goda resultat, men självfallet är detta ännu bara en början. Tekniken i behandlingen kommer när konstruktionerna av badkar, duschar och transportmaskineriet sätter igång. Den praktiska användningen av dessa atiralier är fullkomligt ny, och det blir spännande se hur ledgångsreumatism och andra sjukdomar reagerar mot teknikens nya offensiv. Med tanke på de reumatiska sjukdomarnas stora omfattning avvaktar man med stort intresse alla försök till behandling. Den nya avdelningen på Södersjukhuset tänder en hoppets stråle hos många sjuka, och man får önska dem som drivit fram avdelningen all framgång och att behandlingsmetoderna ska ge de resultat både patienter och sjukhusledning hoppas på.

En traversanordning importerad från Amerika, sänker patienten i en s.k. "Hubbertank". Tankens konstruktion underlättar massagebehandlingen. Docent Eric Jonsson är väl förtrogen med det tekniska maskineriet.

En överblick över den nya avdelningen.

ANTIKEN OCH VÅR TID.

VAD EGYPTENS PAPYRER FÖRTÄLJER

Av WIVI BRANDT

Vår vetenskap om den antika grekisk-egyptiska kulturen har under årtiondena mellan de två senaste världskrigen avsevärt utökats tack vare de utomordentligt rika papyrusfynd, som då gjordes och som alltjämt i viss utsträckning årligen görs. Förutom rent litterära alster har en stor mängd dokument tillvaratagits, vilka mångsidigt belyser de olika sidorna av den antika kulturen. De äldsta funna dokumenten stammar från 4:de århundradet f. Kr., och man frapperas av i hur stor utsträckning företeelser i vårt nutida samhällsliv, som vi betraktar som typiska för vår tid, förekom för mer än 2000 år sedan.

Bland de talrika papyrusrullar, som Egyptens torra mark bevarat åt eftervärlden, återfinnes en mängd dokument, som ger oss en ganska klar bild av dåtidens offentliga liv, som t. ex. köpekon-

trakt, äktenskapskontrakt, skuldkvittan, självdeklarationer, mantalsskrivningsuppgifter och kravbrev etc. Det kan ha sitt givna intresse att närmare studera några av dessa dokument.

En *mantalsskrivning*, som daterar sig från år 189 f. Kr. lyder som följer:

"Till Harpokration, kunglig skrivare i det heraklidiska Arsinoe-distriktet, från Herodes, son av Heron och Irene, sonson till Heraklides, från distriktets huvudstad. Mig tillhör i den bitynska stadsdelen en tiondedel av ett hus, vari jag bor, och jag anmäler mig och de mina för census av år 28 i vår kejsares och herres Aurelius Commodus Antonius regering. Först jag Herodes, den ovannämnde, skyldig till personlig skatt, vävare till yrket, 59 år gammal; vidare min fru och syster Irene, 54 år gammal; vidare våra barn, Heron, smed, 29 år gammal, och Nilos, ävenledes

smed, 26 år gammal, och Sarapion, redan anmäld genom födelseanmälan, Heraklides, 9 år gammal, och Euporas, 7 år gammal... Vidare Niliaina, Herons fru; Herons och Niliainas barn, tvillingarna Herodes och Tryfon, 1 år gamla... Vidare hyresgäster: Nilos, son av Demetrios och Taisarion, skyldig till personlig skatt, åsnedrivare, 44 år gammal, och hans fru och syster Irene, 52 år gammal, och deras son Kastor..."

Ovanstående citat utgör blott en del av det långa aktstycket, där åtskilligt flera namn förekommer. Räknar man ihop antalet och sammanställer det med övriga uppgifter finner man att trångboddheten, ett av efterkrigstidens stora problem, ingalunda var mindre för 2000 år sedan. Tvärtom. Tjugo familjemedlemmar bebodde tillsammans med 7 inneboende hyresgäster tiondelen av ett hus, som var betydligt mindre än ett ordinarie svenskt hyreshus. Och ett flertal liknande mantalsskrivningar talar om samma trångboddhet och bostadsbrist.

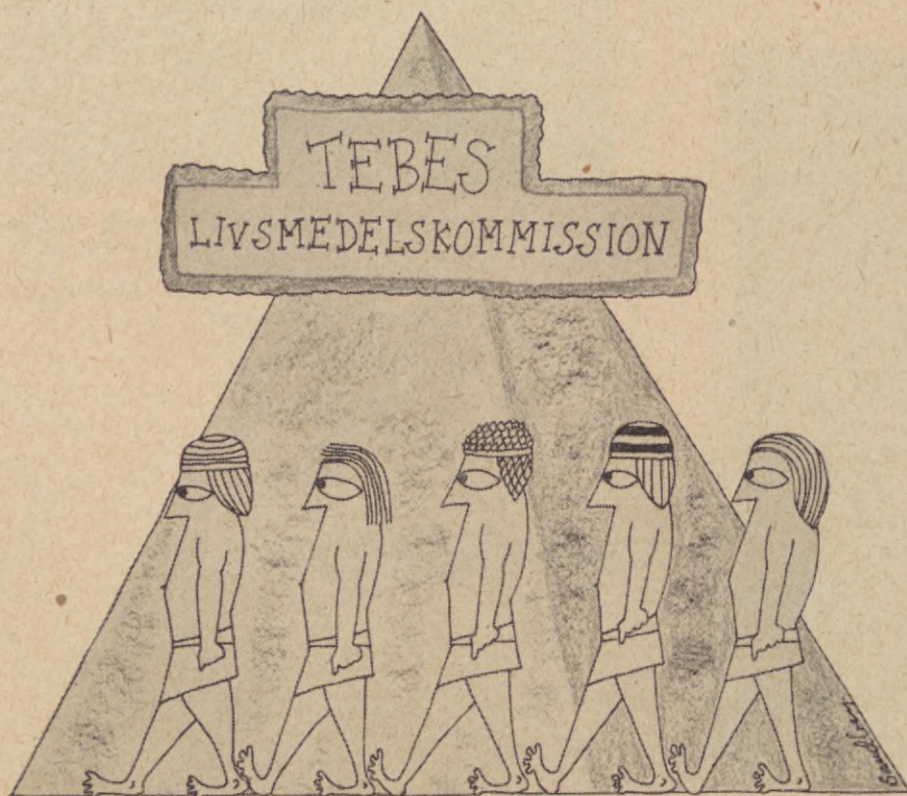
Äktenskapskontrakt hörde till ordningen på den tiden, och även om dessa tillhör en svunnen tid, finner vi att skilsmässor var minst lika vanliga då som nu. Följande *kontrakt om äktenskapskillnad* kastar på ett naivt sätt skulden för skilsmässan på "den onda demonen":

"En gång knöto vi två ett äktenskapligt förbund för livet, under de bästa förhoppningar och i tro på, att barn skulle varda oss beskärda, och vi tänkte, att vi under fredlig och lycklig sammanlevnad skulle kunna hålla ihop till livets slut; och nu kunna vi i stället ej förklara, hur det kom sig, att vi mot all förväntan havat lidit under inflytande av en ond och fientlig demon, som fick makt över oss för att bringa osämja oss emellan. Därför gå vi nu fram till denna skilsmässa, i det att vi förklara, att vi nu ej längre ha eller komma att ha någon slags förbindelse med varandra..."

Självdeklaration avgavs alltid under edlig förpliktelse, och falskdeklarationer fick ofta med livet plikta för sitt försök att lura staten. Speciella deklarationer angående innehav av husdjur och transaktioner med dessa måste årligen avlämnas. Så här ser en *självdeklaration rörande kameler* ut:

"Till strategen Apollinaris och den kunglige skrivaren Sarapion. Av de 4 kameler som jag anmälde förra året, har jag i fjol sålt till Dionysios, Sotas son, vid gatan Horion-Hierakios, 1 kamel, och till Stotoetis under denna månad 1 kamel. De övriga två kamelerna ävensom deras dessemellan tillkomna 2 ungar anmäler jag för det innevarande 4:de året av kejsar Antonius regering." På deklarationen står antecknat: "Jag, Dionysios, lät genom mina biträden räkna dem, och det stämde."

Folkförsörjningen var ett stort problem, och man var synnerligen noggrann med

Folkförsörjningen var ett stort problem och man hade sin livsmedelskommission även i det antika samhället.

deklarationer beträffande innehav av och transaktioner med slaktdjur. Ganska kostlig är följande självdeklaration under edlig förpliktelse rörande svin:

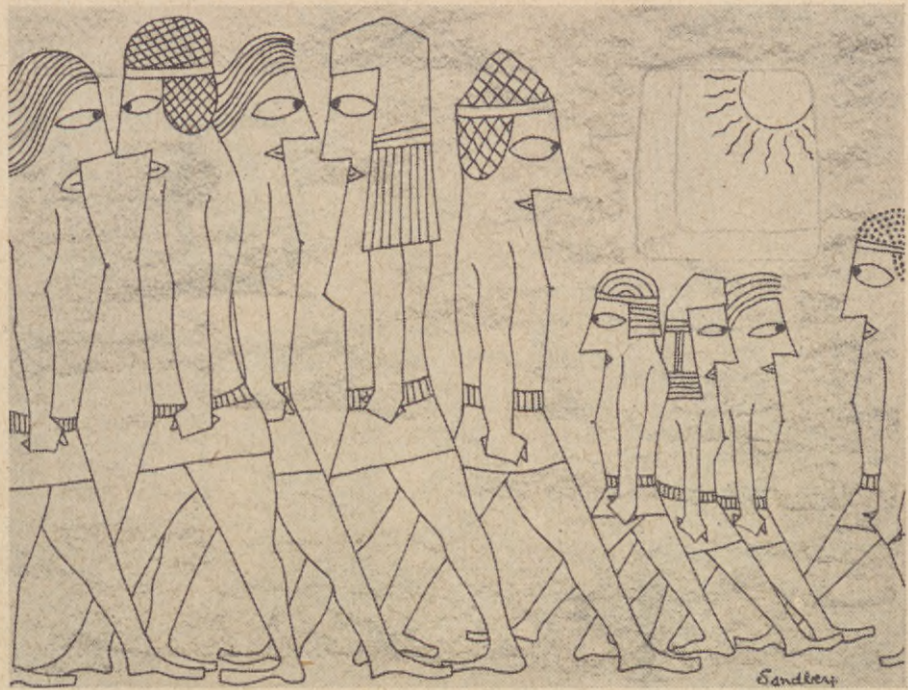
"På förfrågan av tjänstemannen, huru många svin jag för närvarande äger, svär jag vid vår herre Markus Aurelius Commodus Antonius Caesars genius, att jag äger 165 svin, som jag uppfoäder, för att föra dem till torget i Psenkollekis. Och så snart du vill, skall jag leverera dem eller vara hemfallen till menedsbrott. Skrivet av Harbaition, Dionysios son." Därunder står tillfogat: "Jag, Neferos, fäherde, svor den ovannämnda eden, att jag vid denna tid äger jämnt 165 svin och skall leverera dem, så snart du vill. Skrivet av mig, Nikios, då han själv ej kan skriva."

Med ovanstående aktstycke är vi inne på ett område, som i närvarande tid äger samma aktuella intresse, nämligen städernas förseende med livsmedel. Vi finner då till vår överraskning att även livsmedelskontroll och priskontroll förekom för några årtusenden sedan. Samtliga distriktshuvudstäder i Egypten hade sålunda sina livsmedelskommissioner, vardera med ett kollegium på 12 man i spetsen, som hade till uppgift att reglera tillförseln av säd, kött, ägg, frukt och andra livsförnödenheter. Som vi ser av ovan citerade deklaration rörande svin, innehåller den på samma gång en förpliktelse för undertecknarna att efter anfordran leverera befintliga förråd. Följande dokument, skrivet av en ägghandlare, ger en klarare bild av tillståndet på folkförsörjningens område:

"Till Flavius Tennyras, stadskassör i Oxyrrhynkos distrikt. Avsändare Aurelius Nilos, Didymos son, från Oxyrrhynkos, ägghandlare till yrket. Jag förklarar härmed, i det jag svär den heliga eden vid våra herrar, kejsaren och caesarerna, att jag skall offentligen på torget saluhålla mina ägg, till gagn för den nämnda

Kameler var en viktig handelsvara och innehavet av dessa måste deklarerats.

Trångboddheten var stor i de antika städerna och bostadsproblemet var ingalunda mindre än i våra dagar.

staden, och det dag för dag utan avbrott. Och jag skall ej äga tillåtelse att hädanefter sälja under hand eller i mitt hus."

Beträffande priskontrollen fäster man sig särskilt vid ett edikt beträffande maximipriser, utfärdat av kejsar Diokletianus. Som följd av en oklok handels- och finanspolitik hade under hans regering priserna på alla livsförnödenheter stigit till rent fabulösa summor. Det var under trycket av denna inflationslavin som kejsaren utfärdade sin förordning om maximipriser, vari det bl. a. heter att "priset på allt, som nu köpes på torget, har till den grad överstigit alla gränser, att varken riklig import eller goda skördar kan mildra dyrtiden." I det följande påbjudes ett bestämt maximipris för alla de varor av skilda slag, som förekommer i handeln. Dödsstraff stadgas inte endast mot grosshandlarna, som överträder förbudet, utan också mot alla andra, som på något sätt blir delaktiga i brottet.

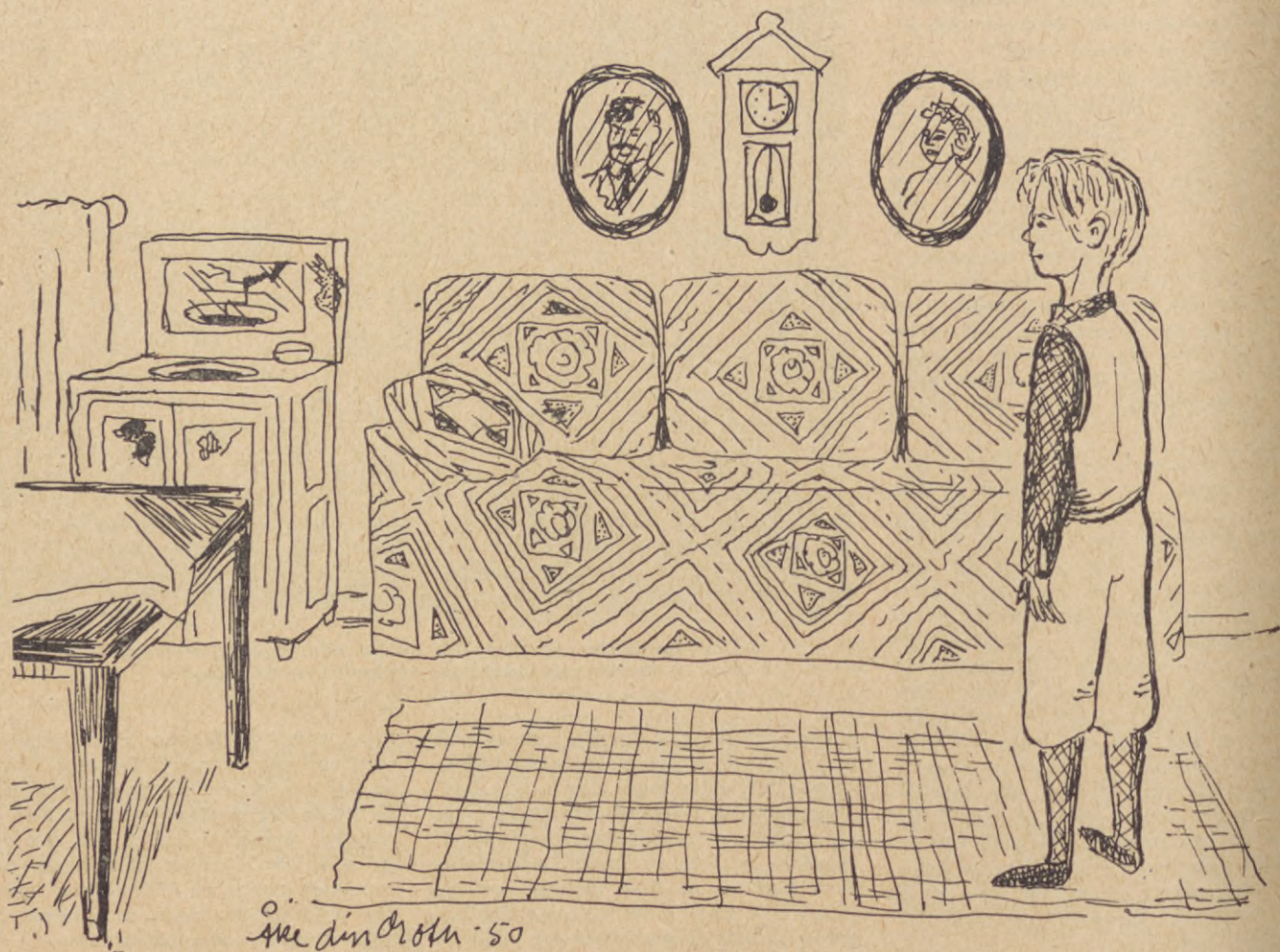
Följderna av denna priskontrollförordning blev emellertid inte de åsyftade, och man kan i samband härmed konstatera, att samhällsmoralen i våra dagar, trots förekomsten under krigsåren av prissocker och svart börs, står på en betydligt högre nivå än vad fallet var för några årtusenden sedan. Så snart kungörelsen om priskontroll utfärdats, försvann alla varor som genom ett trollslag, otaliga människor tvangs att svälta och massor av folk dödsdömdes och avrättades för överträdelse av ediktet. Alla åtgärder till trots förblev dyrtiden lika tryckande, och åtskilliga av papyrerna vittnar om den fruktansvärda ekonomiska och moraliska

ruin, som då likt en farsot härjade i Grekland och Egypten. Bönderna lämnade hus och åkrar vind för våg och anslöt sig till de talrika rövarband, som med ens uppstod överallt i landet, och den med det moraliska förfallet uppträdande korruptionen gjorde, att förbindelser i många fall knöts mellan dessa rövarhordar och högt uppsatta myndighetspersoner.

Det påstås att det inte finns något nytt under solen, och de paralleller som här dragits mellan antiken och vår tid jävar inte precis det påståendet. Emellertid kan man med tillfredsställelse konstatera en betydligt bättre samhällsanda i våra dagar än under antiken — såvida inte den förbättrade moralen till stor del får skrivas på den förbättrade kontrollens konto.

Egyptens sandtorra mark har bevarat många papyrusrullar, som ger ganska klara bilder av de antika folkens offentliga liv. Köpekontrakt, äktenskapskontrakt, mantalsskrivning, självdeklarationer m. m. hade man också på den tiden.

Han hade minsann stått i. Både bäddat sängarna och lagt på de fina överkasterna, som annars bara användes på lördagarna.

NÄR FAR KOM HEM

Svante stod mitt på golvet och tog sig en överblick över det nystädade rummet.

— Se så där ja, sa han belåtet för sig själv. Nu blir nog mamma glad, när hon kommer hem och ser, att jag har ordnat alltihop åt henne.

Han hade minsann stått i. Både bäddat sängarna och lagt på de fina överkasterna, som annars bara användes om söndagarna, torkat av kommoden, dammtorkat möblerna och skurat golvet. I köket hade han diskat och lagt rent papper på alla hyllorna. Så nog hade han legat i alltid.

Han småskrattade tyst för sig själv. Mamma hade säkert trott, att han sov, när hon gjorde sig i ordning för att gå till sitt arbete på mejeriet i morse. Hon kunde ju inte veta, att han bara knipit ihop ögonen och låtsats att han sov, och att han hoppat ur sängen så snart hon kommit utanför dörren.

Ja, nog hade han fått det fint alltid. Man fick rentav lust att slå kana över det blanka, nyskurade golvet. Fast det kunde ju förstås inte bli fint nog, nu då han skulle komma. Han hade säkerligen stora pretentioner, han som kom från Amerika och naturligtvis var van vid att bo i riktiga palats. Vad skulle han männe tänka, när han kom in här i rummet? Skulle han kom-

ma att trivas, eller skulle han tycka att det var litet och simpelt och ge sig iväg igen?

Svante såg sig omkring igen, denna gång med strängt kritiska blickar. Den där sängen exempelvis kunde då förstås ha varit finare. Den var gammal och nött, och lackeringen hade flagat av på flera ställen. Hade han haft tid på sig, skulle han då sannerligen ha målat om den. Och kommoden sedan... Den var rent ut sagt ful. Den var repig och såg på något sätt skorvig ut efter allt tvålsvatten, som under årens lopp runnit ned utefter sidorna. Men bordet där kunde då ingen ha något att anmärka på, så blank och fin som ytan var, och den där duken, som mamma broderat någon gång i sin ungdom, var verkligen stilig. För att inte tala om soffan, den nya fina soffan, som mamma köpt på avbetalning förra veckan och som med några enkla handgrepp kunde förvandlas till två, sköna bäddar. Den skulle nog han gilla — finare soffor hade de nog inte ens i Amerika.

Det fattades bara, att de hade haft ett par mjuka, sköna fåtöljer, klädda i samma tyg också! Och så en finare taklampa! Och en ny matta på golvet — en sån där riktigt fin österländsk matta, som såg ut att vara hämtad direkt ur "Tusen

och en natt! Men det kanske skulle bli det också — de skulle säkert få råd med både det ena och det andra, nu när han kom. I Amerika blev alla rika, ja rentav miljonärer, hade han hört sägas.

Tänk, så nyfikna alla grabbarna i kvarteret skulle vara! Säkert skulle de stå nere på hörnet i kväll hela bunten och glo, när mamma och han och... ja, hans far alltså, kom åkande i taxi. Det var då sannerligen inte varje dag det stannade bilar utanför porten härnere. Ja, tänk vad grabbarna skulle göra stora ögon!

Svante gick fram till ett fotografi i glas och ram, som hängde bredvid moderns porträtt ovanför soffan. — Så där såg han alltså ut! Fint vågigt hår, som krullade sig i en grann lock över ena ögat. Och präktiga mustascher, mycket finare än geografilärarens i skolan. Och nälen, som han hade i slipsknuten, var verkligen stilig — den kom en nästan att tänka på pärlor och diamanter.

Det var förstas ganska gammalt det där fotografiet. Mamma hade sagt, att det var taget långt innan han reste. Så det var inte omöjligt, att han rentav såg ännu grannare ut nu, när han hade varit i Amerika så länge. Säkert såg han ut som ett mellanting mellan en filmhjärte och en miljonär. Jojomen, grabbarna kunde få stå därnere på hörnet och blänga! De skulle minsann få något att titta på...

Sedan Svante tvättat och kammat sig omsorgsfullt, klädde han på sig sina fina söndagskläder. Så tog han fram moderns bästa klänning, hatt och kappa och lade alltsammans snyggt och ordentligt på sängen. Hon skulle ha det så lätt som möjligt att snabbt bli färdig, när hon kom hem, så att de kom i tid till tåget.

Jaha, så var då allt klart! Svante tog sig en funderare på, hur han skulle få tiden att gå. Han kunde absolut inte sitta stilla och bara vänta på, att mamma skulle komma hem och det skulle bli dags att bege sig till stationen. Ingen av grabbarna i huset var hemkomna ännu. De hade inte haft det så förspant att de kunnat begära ledigt från skolan i dag. Det ville till att ha en far, som kom över från Amerika, för att få lövdag mitt i veckan. Men ut måste han, så att han inte stökade till det härinne igen, så fint som han gjort det.

Han satte på sig mössan och gick ut. Utanför porten höll hyreskasernens gamle portvakt på att sopa trottoaren framför huset. Svante lyfte på mössan och hälsade.

— Jasså, det är till att skolka från skolan i dag, sa portvakten skämtsamt och plirade illmarigt med ena ögat.

Svante sträckte på sig.

— Jag skolkar inte, sa han värdigt. Jag har ledigt i dag. Min pappa kommer i eftermiddag, och vi ska ner till göteborgståget och möta honom.

— Såå, sa den gamle portvakten. Jasså, far din ska komma. Var kommer han ifrån då, om jag får fråga? Sa du Göteborg?

Svante såg förvånad ut.

— Nej, från Amerika, så klart! sa han. Farbror, som är så gammal, känner väl min pappa?

Portvakten strök sig fundersamt om hakan.

— Tja, få se nu... sa han eftersinnande. Ja, det ska jag väl göra. Jag känner alla människor, som har bott i det här huset på de sista tjugo åren. Vad är det han heter i förnamn nu igen, far din?

— Sven.

— Just precis! Nu har jag det! Sven Svensson, ja. Jovisst känner jag Sven Svensson! Han har väl snart varit borta ett par år nu, eller hur?

— Nej men, farbror känner honom ju inte! Han har ju varit borta i över tio år. Han reste innan jag blev född. Och förresten heter han inte Svensson utan Jonsson, precis som jag.

Portvakten, som inte alls mindes Svantes far men som tyckte om att ha någon att prata med, lät sig inte bekomma.

— Jaha, javisst ja, sa han. Sven Jonsson var det ju. Och han har varit borta i över tio år. Ja, tänk vad tiden går...

Fadern fortsatte att prata, och rätt som det var började han skråla en dryckesvisa...

Och så satte den gamle portvakten igång med att fabulera och dikta om denne Sven Jonsson, som hade rest till Amerika, innan han fått se sin son en gång. Det var en egenhet hos den gamle, att han alltid diktade ihop sånt, som han förstod att folk helst ville höra, och denna egenhet förskaffade honom alltid tacksamma lyssnare.

— Jasså, Sven Jonsson ska komma hem nu. Jojomen, nog minns jag honom. Det är minsann en stilig karl det du, pojke! Honom kan du vara stolt över. Det säger jag utan att överdriva, att finare karl har då inte satt sin fot i det här huset på den dag jag minns. Och stark som en björn minns jag att han var. En riktig atlet, skulle jag vilja säga. Och som han såg ut i synamentet sen! Stilig som den stiligaste greve. Och ett hjärta av renaste guld. Hjälpsam och givmild mot alla. Såna människor som far din växer minsann inte på trän, pojke!

Andlös och med ögonen blanka av lycka stod Svante där och hörde sin far lovprisas i alla tonarter, och han kände hjärtat svälla i bröstet av stolthet. Och när portvakten slutligen gick för att ombesörja andra sysslor inom fastigheten, började han värdigt, som det anstår en son, vars berömde far väntas hem från det fjärran Amerika, promenera gatan fram. Men under den värdiga ytan jäste det och svällde. Han skulle ha haft lust att hoppa och steppa och ropa ut sin lycka, så glad var han. Synd bara, att det inte fanns någon i närheten, som han kunde delge sin stora glädje...

Då modern kom hem från sitt arbete, puttrade redan kaffet på spisen. Svante började genast fösa på henne.

— Skynda dig nu, mamma! manade han, så snart hon kommit innanför dörren. Tänk, om vi inte hinner till stationen, innan tåget kommer!

Men modern gjorde sig ingen brådska. Hon såg sig omkring i det nystädade hemmet och slog ihop händerna av överraskning.

— Ah, så fint du har gjort det! utbrast hon. Ja, se maken till pojke fanns då inte, det är det jag alltid har sagt. Du skämmer ju rakt bort mig, pojke!

Men hon såg inte vidare glad ut, när hon satte sig till bords. Hon åt långsamt och såg ut att grubbla på något.

— Nej men, nu *måste* du skynda dig, mamma! utropade Svante otåligt. Vi kommer ju försent annars!

— Åja, än är det ingen tid förlorad, svarade modern stillsamt. Vi har gott om tid, innan tåget kommer.

Och nog kom de i tid alltid. Svantes iver och otålighet ledde till, att de fick ströva omkring på bangården i nära en timme, innan göteborgståget kom in.

— Nu måste du passa på ordentligt, mamma! förmanade Svante ivrigt, när tåget stannade. Tänk om han kom förbi, utan att du såg honom! Förresten ska jag hjälpa dig hålla utkik. Jag känner honom efter fotografiet, som hänger hemma på väggen.

Kupédörrarna hade slagits upp, och en ström av passagerare vällde ut på perrongen. Svante kunde inte stå stilla av spänning. Han sprang hit och dit och stirrade sökande och fylld av förväntan på alla ansikten, som hastade förbi, och alltemellanåt kastade han en blick bort mot modern. — Kunde det vara han i den där flotta grå ulstern? Eller kanske han, som hade så många färggranna hotellmärken på svinlädersväskan? Eller han med höga hatten? Nej, mamma såg rätt igenom dem, utan att le.

Det långa tåget tömdes efterhand. Hälsningsfraser och ryggdunkningar utbyttes runt omkring, och snart var det bara några enstaka personer kvar.

— Ja, då är det inte annat att göra än att gå hem igen då, sa modern stilla.

Det var inte långt ifrån att Svante tagit till lipen av besvikelser och missräkning, när de efter att ha förvässat sig om att alla lämnat tåget började gå i riktning mot utgången.

— Han kom ju inte, som han skrev, sa han med gråten i halsen. Pappa kom ju inte...

De hade hunnit fram till spärren, då modern stannade plötsligt till.

— Jo, han *har* kommit! utbrast hon, och det lät nästan som ett stönande. Han står där borta vid pelaren...

Svante fick i detsamma syn på en sjaskigt klädd man, som

stod och hängde mot en pelare. Han var rödbrusig och orakad, och i handen höll han en liten illa medfaren väska, som var nödortfött ombunden med ett snöre. Mannen, som såg ut att vara berusad, såg sig sökande omkring, och plötsligt fick han ögonen på de två. Hans läppar skildes åt i något, som skulle föreställa ett leende, och blottade en tandlös mun, när han kom emot dem, nonchalant hälsande med en slarvig honnör mot brättet på den flottiga hatten.

Sedan han skakat hand med modern och muttrat något om att det var roligt att vara i "old Sweden" igen, vände han sig mot Svante.

— Är det här grabben? frågade han med en sidoblick på modern.

Och när modern nickade jakande, böjde han sig ned och lyfte upp Svante och klämde honom intill sig.

Svante såg det röda, pussiga ansiktet komma närmare och närmare, såg det tandlösa grinet och kände en vämjelig brännvinstank slå emot sig. Och han började besinningslöst sparka och slå för att komma loss.

— Nej, släpp mig! skrek han. Släpp mig! Släpp...

Fadern satte ned honom med häpen och förorättad min.

— Vad nu brummade han Du får väl för tusan finna dig i att hälsa på far din! Du kanske är stor i korken, så liten du är? Nå, det ska vi väl snart ta ur dig i så fall... Det sista sade han i hotfull ton.

— Kom nu, så går vi! avbröt modern hastigt.

Hennes röst hade fått en skärpa, som Svante aldrig hört förr, och hon tog honom i handen och drog honom med sig bort mot utgången.

Hela vägen hem satt Svante stel och tyst i bilen och stirrade envist i nacken på chauffören, och när taxin stannade utanför porten, var han den förste som hoppade ur. Utan att kunna förmå sig till att titta åt kamraterna, vilka som väntat stod där och sträckte på halsarna av nyfikenhet, rusade han in genom porten och uppför trapporna. Och när föräldrarna steg in i vardagsrummet, satt han vid bordet i köket och grät stilla för sig själv.

Middagen, som Svante i sin fantasi utmålade som en underbar festmåltid, blev för honom en pina, och han satt mest bara och stirrade i tallriken och petade i maten. När den var aväten, lade fadern upp benen på en ledig stol och rapade högt av mättnad. Han var tung och simmig i ögonen, och sedan han förvässat sig om att en flaska, som han druckit ur till maten, redan var tom, började han med hes röst berätta för modern om sina upplevelser på andra sidan havet. Han avbröt sig då och då för att häva ur sig ett skrockande skratt, och Svante konstaterade med avsmak, att han kunde vara lika grov i munnen, som han var i ansiktet. Modern gick stilla och blek omkring och dukade av bordet, och Svante lade inte utan en viss tillfredsställelse märke till, att hon endast förstrött tycktes lyssna till faderns prat.

Utän att tyckas lägga märke till hur stilla det var omkring honom, fortsatte fadern med sitt prat, och rätt som det var började han skråla en dryckesvisa från landet i väster. Och när han slutat sade han med en skämtsam blinkning till hustrun:

— Du är nästan lika grann som förr i världen, du! Man kunde nästan tro, att du har legat på is, medan jag varit borta! Hähähä...

Och så snart hustrun kom i närheten av honom, högg han tag i henne med sina långa armar och drog ned henne i knät. Det hjälpte inte, att hon stretade emot och försökte göra sig fri. Han klämde henne bara hårdare intill sig.

— Seså ja, flickan lilla! Är du inte glad att ha mig här igen, va? skrockade han.

Och under det hustrun sökte värja sig, närmade han sitt uppsvällda och pussiga ansikte till hennes och tryckte sin tandlösa mun mot hennes hals.

Men det blev för mycket för Svante, som dragit sig tillbaka till ett hörn med sin läxbok. Han slängde boken ifrån sig och

(Forts. å sid. 27.)

Varken sagor eller stjärnor

En saga och en stjärna
och en liten fågellåt
tycks alls inte kunna
stilla din gråt.

En saga och en stjärna
och andra vackra ting.
Du får leka med min klocka
eller rycka i min ring.

När man gråter av hunger,
du lille krabat,
hjälp varken sagor
eller stjärnor — bara mat.

Nils-Eric Björsson.

FINKLÄNNINGEN

Han såg att det var nånting genast han kom hem från fabriken. Fast hon inte var inne. Det var inga koppar framsatta på bordet och kaffepannan stod inte och puttrade. Han svor till och gick fram och satte pannan över elden, ryckte upp skåpet och fick tag i en kopp. Sedan såg han på diskbänken. Den nästan svämmade över av disk.

Han satte sej vid bordet och kände sej frusen och olustig. Blåstället var tungt, vått, smutsigt och doftade renseri och fabrik. Det hade varit en hård renseridag. Snön hade kommit för ett par dar sen och massaveden var kall, isig och ohanterlig.

Och så kom han ihåg basen och det gjorde inte det hela bättre. En pojkspoling som läst ett par terminer och som kom i fin, svart rock och var stor i mun, klagade på farten och gav instruktioner om saker som dom själva visste tusen gånger bättre.

Och nu upp i allt hade hon gett sej iväg nånstans och det fanns inte koppar på bordet och kaffepannan stod inte över.

Han slog näven i bordet. Men han skämdes lite över det och började titta i ortstidningen.

Plötsligt kom hon fram ur kammarn. Utan att han hört ett ljud därnifrån. Han blev förvånad — och mer förvånad när han såg henne tydligare; hon hade tagit på sej finklänningen,

den röda som hon annars bara hade vid storhelgerna eller på syförening i prästgården.

— Va nu, sa han.

Hon svarade inte. Hon gick fram och började diska med finklänningen på. Mitt på blanka vardan tog hon på finklänningen och ställde sej och diskade...

Han stirrade.

— Ja kärringar, mumlade han men fattade inte riktigt det hela ännu.

Men så förstod han att hon gjorde det för att vara sablig. Som om hon inte skulle kunna hitta på nåt annat och billigare sätt, tänkte han.

Han tyckte hon såg vedervärdig ut där hon stod framför spisen. Den röda finklänningen slog honom hårt i ansiktet och han nästan kände yrsel.

Hon kavlade inte ens upp ärmarna.

— Va tusan är det, sa han efter en stund. Va va...

Men hon svarade inte.

Han grubblade och grubblade, gick upp efter kaffepannan, tömde i, gick tillbaka med den, satte sej, drack — och grubblade och grubblade.

Slutligen kom han på det.

Det kunde inte vara för annat än kalaset på söndan då arbetskompisen hans fyllde femti.

Han började skratta. Men hon fortsatte att diska och såg inte åt honom.

— Som det skulle göra nånting, sa han. Det där. Jag går i alla fall och jobbar och sliter dagligdags, va... Och har försörjt dej och ungarna i all min dar, va...

Han drack. Han tömde på fatet och sörplade i sej. Fatet syntes nästan inte i den stora, röda näven.

Plötsligt såg hon på honom ilsket.

— Du kan i alla fall uppträda som folk ska, sa hon.

— Ska och ska, sa han. Vem har bestämt att man ska göra så och så eller så och så, va..., sa han.

— Man ska uppträda hyfsat, sa hon. Det hör till god ton...

— Ja för dom som har släkt i societeten ja, sa han. Men jag bryr mej...

Och han gav henne en försmädlig blick och hon kunde inte låta bli att höra att han syftade på brodern hennes som kommit upp sej i stan men som det nu börjat gå utför för.

Hennes ögon blixtrade till och hon svarade inte.

— Ja vem kan inte bli lite livad ibland, sa han. Är det så märkvärdigt. När en kompis fyller femti, va...

— Man behöver inte gå och skräna efter vägarna, sa hon. Eller hur, fortsatte hon och stod och diskade i finklänningen som hon brukade stå och pyssla om och vara så försiktig med.

— Vem har skränat, sa han och sköt ifrån sej kaffekoppen. Men så inte jag... Men man skulle gå och vara sur förstås. Det är väl det felet.

Hon svarade inte.

— Och så ska man låta bli att göra nånting, sa han och syftade på brodern hennes. Så man fick upp ögonen att man var nödvändig i alla fall... Det skulle man göra.

Hon svarade inte.

— Har jag skränat, sa han och blev hårdare i rösten. Kan jag rå för att Persson buttar Emil i diket. Måste jag inte ta och föra undan Persson, va...

— Folk stod och titta, sa hon. Hela byn vet. Man talar om er i stugorna. Folk stod förresten och skratta åt er men egentligen skulle man grina...

Han fick tag i några träd och började såga och det lättade betydligt.

Då reste han sej.

— Det ska jämt vara sånt här liv, sa han. Det hjälper då inte.

Han slängde igen dörren.

Han gick ut i vedboden. Han fick tag i några träd och började säga och det lättade betydligt.

— Ja kärringar, mumlade han.

Och han sågade och sågade, det gnällde och det ena trädet efter det andra föll ner med en duns. Han hade blivit lite varm efter kaffet och nu började det kännas riktigt hyggligt när han var i rörelse. Och han glömde det mesta av renseridagen men basen stod kvar i den fina, svarta rocken och var viktig och stor i mun. Honom kunde han inte komma undan ännu.

Sedan började han hugga. Det lättade mer och mer inom honom och plötsligt började han skratta.

— Ja kärringar, sa han och skrattade och tyckte att det hela var bra lustigt. Och så kunde hon inte finna annat än finklänningen. Ha ha hi, skrattade han.

Lite senare lastade han på sej ett stort fång ved och gick tillbaka till stugan.

Han trallade.

Man ska inte så mycket bry sej om dom, tänkte han. Dom är nånting för sej självt. Egentligen ska man låta dom gorma och tjata och bara låta det rinna av sej. Sedan skivan är färdigspelad blir det tyst en stund innan nästa.

Han skrattade.

Hon var inte inne i köket nu heller. Han öppnade vedlåren och träna föll ner med en duns. Halva disken stod kvar fortfarande och gapade med vita tillbringare, kaffekoppar med svart sump i botten, staplar med tallrikar.

Vad nu, tänkte han. Lämna honom nu alltihop igen...

Och han började känna sej olustig igen, blåstället kändes tungt och vått och han frös till. Och basen kom viktig i sin rock.

Glopar, tänkte han och satte sej ned vid bordet igen. Vad vet ni mer än oss... vi som har gått här sedan vi var skolungar.

Han slog sin stora, röda näve i bordet.

Som hon inte skulle kunna hitta nånting annat än finklänningen att sablas med, tänkte han. Nånting som är billigare...

Men plötsligt kom hon från kammaren — och hon hade tagit

Han drack. Han tömde på fatet och sörplade i sig...

av sej finklänningen och satt på sej den gamla som var smutsig och som det var hål i ryggen på.

Då kände han det lättare igen. Han såg på henne men hon undvek hans blick. Hon gjorde sej ett ärende till kammaren på nytt.

— Ja det var som jag tänkte, sa han och skrattade till. När skivan är slut...

Då kom hon in igen.

— Du kan uppträda som folk i alla fall, sa hon. Ska du sitta så där och låta bli och ta på dej torrt... du har väl reda på vad kläderna finns... Du kan väl inte tycka det är fint att skräna efter vägarna... det har du då inte gjort förr.

— Nu är du i alla fall allt som vanligt igen, sa han.

Han började remma upp dom höga gummiskorna. Hon började diska på nytt.

NÄR FAR KOM HEM.

(Forts. fr. sid. 24.)

Flög upp. Blek och sammanbiten stod han mitt på golvet, och han skalv i hela kroppen som om han frös.

— Låt bli min mamma! skrek han, medan han tog ett steg mot fadern. Du är så god och låter min mamma vara ifred, din... din...

Fadern hade också rest sig, och nu var hans ögon inte simmiga och tunga längre. De var hårda och hotfulla, när de nu riktades mot sonen.

— Såå... sa han med rösten skälvande av undertryckt raseri. Jasså, det är så du tar emot far din? Då är det kanske bäst att jag först som sist lär dig, vem som är herre här i huset. Och här ska du få se, vad man har rätt att göra i sitt eget hem!

Med ett hånfullt flin drog han hustrun till sig och pressade sina tjocka, våta läppar mot hennes mun.

Det var mer än Svante stod ut med. Han rusade ut och flydde nedför trapporna med gråten vällande upp genom strupen. Här kunde han ingenting göra...

Men halvvägs nedför trappan stannade han och besinnade sig. Därnere väntade kamraterna, och dem ville han för allt i världen inte träffa just nu. Som han hade skruttit om sin far! Sagt att han såg ut som Clark Gable och var miljonär och alla möjliga andra dumheter. Nej, det gick inte...

Med dröjande steg gick han åter uppför trapporna. Han smög sig tyst in igen och kröp ihop i ett hörn i köket. Gråten satt som en klump i strupen, och han satte händerna för öronen för att slippa höra något av det som försiggick i vardagsrummet.

Då han slutligen vågade sig in i rummet, låg fadern med täcket draget över huvudet. På hans tunga, jämna andetag förstod Svante, att han sov. Modern satt på en stol och stoppade ett par strumpor. Men Svante såg inte åt henne. Han kastade bara av sig kläderna och kröp ned i sängen utan ett ord och utan att som vanligt ge henne en godnattkyss. Han kunde helt enkelt inte förmå sig till det, nu när han hade rört vid henne. Och när modern kom bort till sängen och strök honom över håret, gjorde han sig trotsig och kall under den varma handen och vände sig demonstrativt mot väggen.

Den natten grät han sig till sömns. Grät som ett barn, som blivit lurat på en utlovad fin present. Han tyckte, att alla hade ljugit för honom om fadern — inte modern förstas, hon hade ju ingenting sagt — men fotografiet, portvakten och... ja, mest hade han förstas ljugit för sig själv. Och det värsta var, att han nu måste dela med sig modern åt den där... den där... sputen! Och vad skulle grabbarna säga...? Clark Gable va... Miljonär va...

Från soffan viskades det av två människor, som återförenats efter tio långa år.

VADET av Gunnar Brönd

Det var en gång två skådespelare som just inte var så märkvärdiga som skådespelare, däremot var de tokiga i att slå vad. Hur mycket törs du hålla? var den stående frågan mellan dem. Vaden vann de omväxlande, ibland Per, ibland Pål. Den som vann bjöd på krogen.

De slog vad om hur varmt det var på solen och hur kallt på månen, om skägget växte på mumier, om öron hörde till indianskalpen, om hur man skulle komma underfund med vad klockan var vid Nordpolen, om det fanns tigrar som var strimliga på längden, och om mycket, mycket annat.

En dag fick Per en roll. Det var en märkvärdig roll såtillvida, att man aldrig förr sett en trasigare och smutsigare tigrare på scen.

— Å fy fan vad du ser ut! sa Pål. Så där törs du inte visa dig på stan.

— Vad sa du! sa Per.

— Så där törs du inte visa dig på stan sa jag, sa Pål.

— Törs jag inte! sa Per.

— Nä! sa Pål.

Det kom en djävulsk glimt i Pers ögon.

— Ska vi slå vad! sa han.

— Ja! sa Pål.

— Femti loidärer! sa Per.

— Avgjort! sa Pål.

— Gå hem och sätt dig på balkongen och håll gluggarna öppna, sa Per. Jag kommer klockan fyra.

— Det är bra, sa Pål. Kom upp med pengarna.

Och så gick Pål hem. Klockan fyra satt han på balkongen. Klockan två minuter över fyra tog han sig om huvudet och stönade. Han fick syn på Per. Det vill säga, han visste att det var Per. Men det var han ensam om att veta. Alla som mötte fågelskrämman trodde att det var Pål. Per hade lagt en perfekt mask av Pål.

— Hynda! sa Pål.

— Hej, sa Per och sträckte fram näven. Femti kronor!

— Inte ett nickel! sa Pål.

— Vanudå! sa Per.

— Det är inte du som gått. Det är egentligen jag, sa Pål.

Då brast Per ut i ett hjärtligt gapskratt.

— Du kan väl inte neka till att det är min kropp som finns i det här spöcket!

— Det kan jag inte neka till, erkände Pål. Men det är min själ du knallat omkring med.

— Din själ! sa Per med ett tonfall som tydligt lät förstå att denna själs existens var något han i högsta grad ifrågasatte.

— Mitt ansikte då, sa Pål.

— Ditt ansikte... nå, sa Per. Det gjorde jag bara för att skydda mitt goda rykte.

— Ditt goda rykte! sa Pål med ett tonfall som bra mycket liknade det Per nyss använt om en själ.

— Just det, sa Per.

— Du har gått omkring med mitt ansikte. Det är följaktligen jag som vunnit, sa Pål.

— Näe... nu jäklar, sa Per. Du är värre än en filmadvokat.

— Inser du inte att det är jag som i verkligheten vunnit, va! sa Pål.

— I helskotta heller. Hit med pengarna! sa Per.

— Aldrig i livet! sa Pål.

— Då frågar vi en advokat, sa Per.

— All right, sa Pål.

Och så gick de till en advokat och berättade allt. Advokaten la sin panna i djupa veck och funderade en stund.

— Detta är en besvärlig fråga, mina herrar, sa han slutligen. Men. Sant är att det var Pers kropp som bar fågelskrämman opp (han log ett lite obetydligt leende åt det oväntade rimmet). Det är sant. Men! Det är också sant att ansiktet var Pål,

Om testning och dess betydelse

har det diskuterats ganska mycket under de senaste åren. Testning har bl. a. varit ett mycket viktigt hjälpmedel för att utröna anlag och förutsättningar för vissa yrken och sysselsättningar lämpade för partiellt arbetsföra. I en uppsats i Medicinska föreningens tidskrift rubricerad "Testa läkarna" framhåller Hjördis Mannbeck att många skäl tala för att läkarna tillhör den yrkesgrupp, som skulle bli föremål för systematiska testningsprov. I anslutning härtill ställes en del frågor om sekretess m. m.

Kan man inte tänka sig att testa även färdiga läkare, under- och överläkare på sjukhusen? Det borde vara ganska lätt att skaffa sig ett ungefärligt mått på deras lämplighet, dels genom att höra kollegors, kandidaters, sjuksystrars och patienters mening, dels genom att ta hänsyn till pappersmeriter, vetenskapliga arbeten, studieresultat, o. d.

— Undersökningen skulle givetvis förefalla ytterst obehaglig för de berörda, och man måste givetvis hålla styvt på sekretessen, men den skulle kunna ge en hel del nya synpunkter.

För närvarande testas medicinarna, men deltagandet är endast 50-procentigt.

"Larsagården" är ett rekreativshem

för lungkonvalescenter i Halland, vilket nu under ytterligare en sommar mottager gäster, som äro i behov av vila och rekreation. Hemmet drives i Hallands Lungsjukas Centralförenings regi.

I år är det emellertid med största sannolikhet det sista året som Hallands lungsjuka håller till i Larsagården, då den nyinköpta gården Ramnås i Torup skall vara färdigbyggd redan till hösten för att kunna ta emot konvalescenter året runt.

Larsagården kan härbärgera 18 gäster, men då är också utrymmet gott. Konvalescenterna får en härlig rekreation i en vacker trakt, som intet övrigt lämnar att önska i fråga om lugn och avkoppling. Efterfrågan bland konvalescenterna är stor och tiden måste därför begränsas till omkr. tre veckor pr konvalescent för att så många som möjligt skall få tillfälle till behövlig vila och rekreation. Priset för vistelse på Larsagården är endast tre kr. om dagen och för behövande bisträcker konvalescentföreningarna med stipendier. Så billigt kan det naturligtvis bara bli med driftsunderstöd från landssting, korporationer och privatpersoner.

Klockan två minuter över fyra fick han syn på Per...

och ansiktet får nog betraktas som en bild av själen. Och nog får man anse att själen är lika så god som kroppen, ty vad är en kropp utan själ, den är inte mer än en själ utan kropp. Den ene kan inte vara den andre utan. Därför synes det mig som om båda parter vunnit och båda parter — förlorat. Därför Vill herr Per vara vänlig och lägga upp halva vadets storlek här på bordet.

— Per la upp tjugofem kronor.

— Tack, sa advokaten och började skriva något. Det var ett kvitto på tjugofem kronor, som han sköt över till Per. Sen skrev han ett likadant som han lämnade Pål. Och så stoppade han på sig pengarna.

— Va? sa Per.

— Va? sa Pål.

— Båda parter har vunnit och båda förlorat. Är inte det klart? sa advokaten. Och femti kronor det är just mitt arvode för såna här fall. God morgon, mina herrar.

— Gomorron! sa Per.

— Gomorron! sa Pål.

Och så gick de på mjölkbaren.

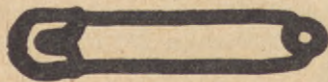
Rörtekniska Byrån A.-B. N. Mälarstrand 24 — STOCKHOLM
Tel. 52 44 44, 52 44 45

A. Nyström, V. Bengtsson,

I. Ericson, A. Thingwall.

Konsulterande ingenjörsfirma för värme-, ventilation- och sanitetstekniska anläggningar.

EN TRASIG BYXBAK

På gårdsgårn hitom det stora utfalldiket hände det. Trinnan som låg överst vid stättan var nött och blank av otaliga överhasningar. Morgon och kväll skulle skolbarnen fram här. Denna morgon var det bara Kalle och Elna, som hade sällskap. De sprang utför backen. Elna var först vid stättan. Kalle grep om en staver bredvid och gjorde ett kast. Han skulle vara lika fort över gårdsgårn som Elna. Inte behövde han vänta på henne tills hon äntrar stättan. Tjo-hej!

Men innan Kalle nådde marken med fötterna på andra sidan gårdsgårn hörde han ett raspande ljud bakom sig. Kläderna hade häktat tag i en knagg. Kalle tar med handen där bak. Byxorna är sönderfläkt. I detsamma ser han Elna börja flina.

Hålet därbak är en försvarlig glispa. Kalle känner något hugga till inom sig. Elna fnittrade. Att Elna flabbade gjorde ändå inte så mycket. Men hur skulle det

gå i skolan? Kamraterna. Fröken. Alla skulle de titta på honom.

Barnen är hunna mer än halvvägs till skolan. Kalle funderar. Ska han vända hem och byta byxor? Men då kommer han försent till lektionen. Om han springer aldrig så, tar det en timma att hinna hem och tillbaka hit igen. Eller ska han strunta i skolan i dag? Men han är glad åt att gå i skolan. Än har han inte varit borta någon dag under läsåret. Fröken har berömt honom för det. Det var en god prestation av Kalle, så lång väg som han hade, hade lärarinnan sagt.

Kalle känner en molande oro och beklämning. Den glada brådskan har förbytts i ett planlöst trampande. Även Elna blir allvarlig. Hon tittar på hålet i Kalles byxbak. Rätt stort är det. Kalle har underbyxor, så han är inte barskinnad. Elna tröstar honom med att underbyxorna är hela. Underbyxorna är hemsydda. Utav flanel. Ljusröda. Mor har själv sytt dem. Underbyxorna höll. Men det ljusröda tyget lyser fram i gluggen.

När Elna ser kamratens bryderi blir hon deltagande. Prövande håller hon ihop det uppfläktade hålet. Om hon bara haft en nål och en tråd. Då skulle snart hålet ha varit hopsytt. Men det är förhoppningar i det blå. Inte har nå'n nål och tråd med sig på skolvägen.

— Men knappnålar då? Går det inte att fästa ihop hålet med nålar? undrar Kalle. Både han och Elna undersöker sina kläder. Kalle har ett par knappnålar. Elna försöker spänna ihop tyget, men nålarna förslår inte. En säkerhetsnål skulle det vara. Elnas egna benplagg är fastsatta med säkerhetsnålar i livstycket. Den ena kan hon kanske avvara. Med säkerhetsnålen försöker hon fästa ihop hålet i Kalles byxbak. Säkerhetsnålen gör susen. Men den syns. Hela bägen sitter utpå. Så kan det inte vara. Kalle får öppna byxorna. Elna måste sätta in nålen inifrån. Ingen blygs för den andra. De är två okonstlade barn. Så länge de minns har de bött grannar och varit lekkamrater.

Byxorna stramar litet när Kalle börjar gå. Men hålet är hopfäst. Nu ska de

till skolan. De måste skynda. Olyckan med Kalles byxor har fördröjt dem. Kanske de kommer försent till lektionen.

Långt har dock inte barnen hunnit förrän det hopnålade hålet börjar glispa igen. Trådarna i tyget rispas upp för vart steg Kalle tar. Underbyxornas röda flanel lyser fram. Kalle känner hur missmodets kalla gripnåvar hugger tag om honom på nytt. Hur ska han bära sig åt? Aldrig har han varit i skolan med trasiga byxor. Alla ska de titta på honom och flina. Elna måste hjälpa kamraten med säkerhetsnålen igen. Det går sämre nu att fästa den. Byxorna stramar värre än förut. Och när de gått en stund är hålet åter uppfläkt. Hålet blir större allt eftersom nålen sliter ur trådarna.

Solen skiner. Det står blåsippor bredvid vägen. Som glada ögon tindrar deras kalkar. Och borta på en dikeskant flammnar en gulblommig säl. Barnen märker dock inte mycket av aprilens solskrätt. Kalle är dyster till sinnes. Hålet i byxbaken pinar honom. Retligt blir det att komma till skolan med trasiga byxor.

Lektionen har redan börjat, när barnen kommer fram. Försagd tassar Kalle in i skolsalen. Som en fåfluga stryker han på sned utefter väggen ner till sin bänk. Hålet i byxbaken aktar han sig för att visa.

För Kalle är dagen en plåga. Aldrig har han varit i skolan med trasiga byxor förr. Nog har de varit lappade alltid, men något hål har inte gapat i byxbaken. Kalle känner sig förlägen. Alla glori på honom, tycker han. Försiktigt håller han sig utefter väggarna. Men på räknatimmens räkningar han illa ut. Eleverna får räkna på svarta tavlan. Kalle är en av dem, som blir framkallad.

I det längsta tvekar pojken. Ska han gå fram till tavlan? Han kan säga, att han är sjuk. Har ont i huvudet. Men innan han hunnit besluta sig, manar lärarinnan på honom. Kalle reser sig långsamt. Blygs och rådvill kliver han i väg. När han ska räkna måste han vända ryggen utåt rummet. Någon annan råd finns inte. Alla i salen ser hans trasiga byxbak. Det

står still i skallen på Kalle. Fröken upp-
repar uppgiften. Med all kraft koncen-
trerar han sig på talet. Han hör fniss-
ningar bakom sig. Hålet i byxbaken läm-
nar honom ingen ro. Siffror och räkne-
tecken åker karusell i hans hjärna. Kam-
raterna flinar, hör Kalle. Han slänger en
blick ner mot de närmaste bänkarna.
Jäntorna har roligt. Med skrovlig röst
läser han slutligen upp sitt räknesvar.
Talet är färdigt. Han får vända sig om.

När gossen ser mot Fröken är hennes
ögon glansiga och hon gömmer halvt bort
ansiktet. Även Fröken har roligt åt hans
trasiga byxbak. Kalle känner hur kin-
derna brinner av blygsel. Men han har-
mas också. Fröken. Att hon fann ett nöje
i hans olycka. Kalle hade väntat sig ett
annat beteende från hennes sida. Trasig
byxbak har fler än han haft. Holger
kom en dag i höstas med nerfläkt byxa.
Och han hade inga kalsonger en gång.
Bara skinn och en smutsig skjortflik
lyste genom hålet.

På rasten måste Kalle ut på skolgården.
Instinktivt höll han sig i bakgrunden.
Mest stod han mot en vägg. Sina trasiga
byxor vill han inte skylta med. Hans
övermod på morgonen var förbytt i pi-
nande blygsel och missmod. Allt gick ho-
nom emot i dag. Bittert ångrar han, att
han inte vände om hem där borta vid
stättan i morse. Varken nytta eller glädje
har han haft av lektionerna.

När kamraterna ser Kalles förlägenhet,
är de påpassliga att retas med honom.
Kalle är blyg för att byxorna gått sönder.
Till och med Fröken smilade, när
hon såg pojkens möda att dölja byxbakens
skavanker.

— Ha-ha! Kalle har trasiga byxor, ro-
par Klas. Han har hål i ändan — —.

Kalle kryper närmare väggen. Han ger
Klas ett mörkt ögonkast. Ingen tar stor
notis av Klas. En bråkstake är han. På-
fluget tränger han emellertid ut Kalle
från väggen. Hålet i byxbaken, som Kal-

le så sorgfälligt söker dölja, ska före-
visas.

— Har ni sett! Kalle har röda kalsong-
er! hojtar han. Kalle har fruntimmers-
kalsonger — — —. Ha-ha-ha! Han har
sin morsas byxor, grabbar — — —.

Det blir fnitter och skratt bland kam-
raterna. Klas märker att han vinner an-
hängare. Han knuffar Kalle från väggen
och börjar slita i det röda flanellyget.
Kalle stretar emot, men Klas är envis.

Titta grabbar, skriker han. Titta! Det
är fruntimmersbyxor. Kalle har sin mam-
mas byxor!

Kalle försöker undkomma. Skogsbar-
nets skygghet bor inom honom. Men Klas
är närgången. För honom är det roligt.
När han sliter i flanellyget hör Kalle att
det brakar till. Kamraterna ger till ett ill-
tjut. Hålet i byxbaken blev större. Kalle
känner med handen. Ett ögonblick blir
han stel av förfäran. Vad ska han ta sig
till? Halva byxan är uppfläkt. Oreflekte-
rat, besinningslöst rusar han på kamra-
ten. Knytnävarna trummar. De båda poj-
karna tumlar om. Dammet ryker på den
vårtorra skolgården. Slagskämparna river
och slår och sparkar. Än är det Klas, än
är det Kalle, som ligger över. Klas är
den grövste av dem, men Kalle är smi-
digast. Därtill är han arg. Arg så tårarna
kommer. Kalle tar till sist råda. Han lig-
ger överst i bataljen. Med knytnävarna
knybblar han på antagonisten. Halvsnyf-
tande muttrar han.

— Här ska du få för fruntimmersbyxor.
Du sa ja hade mors kalsonger — — —.
Ja sa — — —.

— Men pojkar — — —? En hög klar
röst hörs mitt i sorlet och oväsandet. Det
är Fröken som kommit.

— Vad tar ni er till? Slåss ni! Sluta
genast! säger hon strängt.

Den trasiga byxbaken lyser emot hen-
ne, där Kalle ligger ovanpå kamraten.
Att hålet blivit större sen räknetimmen
ser lärarinnan genast. Hur det gått till
kan hon även anar.

Slokörade reser de båda antagonisterna
på sig. Kalle känner sig skamsen. En
bedrövlig dag var det. Malören borta vid
stättan, då byxorna slets sönder, har vå-
lat Kalle mycket förtret. Alla har glott
på honom och flabbat åt hans hål i byx-
baken. Och Klas har varit närgången och
dum. Nu kom Fröken och fick se honom
slåss också. Slagsmålet var Klas skuld
till, men vad vet Fröken om det. Kalle
fruktar förhör och straff. Sorgligare dag
har han då aldrig varit med om.

— Nu går vi in allesammans, uppma-
nar lärarinnan kort och bestämt. Det är
tid att börja lektionen. Under uppställ-
ningen i kapprummet går hennes blickar
både till Kalles trasiga byxor och hans
ansikte. Pojken ser pinad ut.

— Gå in i min lägenhet, säger Fröken.
Jag kommer strax efter. Jag ska försöka
hjälpa dej med byxorna.

En del av pojkarna flinar igen medan
de troppar in i skolsalen. Kalle står obe-
slutsamt kvar. Fröken var i alla fall god,
trots att hon drog på smilbandet åt ho-
nom under räknetimmen. Nu skulle hon
laga byxorna åt Kalle. Det förargliga hå-
let i tyget skulle Fröken sy igen. Inte
skulle de ljusröda flanelbyxorna synas
heller sedan.

Då Kalle erinrar sig kalsongerna blir
han betänksam. Ska fröken laga byxorna
åt honom, måste han ta av sej i de röda
flanelunderkläderna. Fröken ska beskå-
da byxorna mor sytt. Den där billiga
stuvbiten mor en gång kom över, har
Kalle i dag lidit mycket smälek för. Kan-
ske ska Fröken skratta åt honom igen?
Och kamraterna. Vad ska de säga? Att
han varit inne hos Fröken i bara under-
byxorna ska han säkert få höra av Klas.
Nej, allt har gått på tok i dag. Kalle kän-
ner ett intensivt behov att komma bort
från alltsammans.

När lärarinnan om en stund kom för
att ta hand om Kalle fann hon honom
inte i tamburen. Pojken var försvunnen.
Ingenstans stod han att finna.

Vid det laget hade Kalle hunnit en god
bit bort i skogen på väg hem. Tårarna
rann. Men nu gjorde det inget. Ingen såg
det.

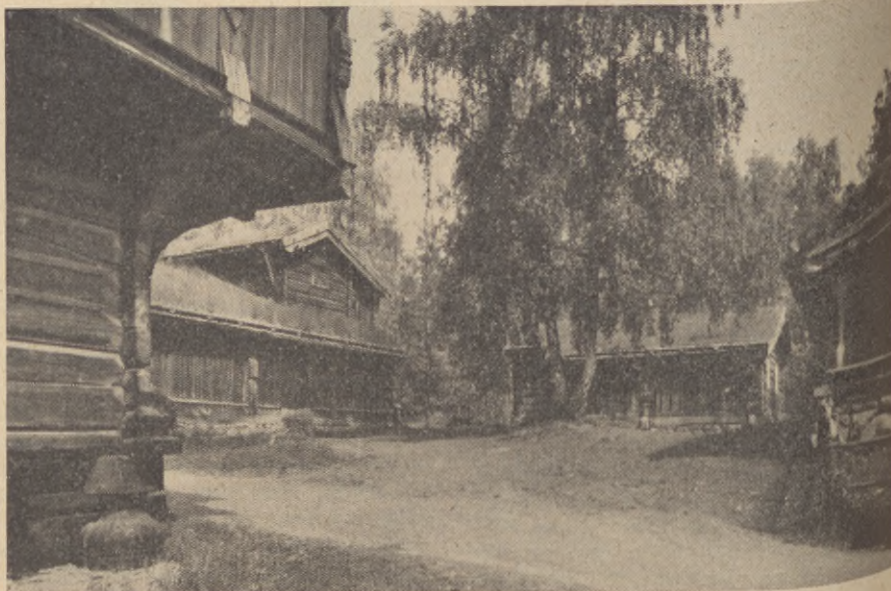

Hur Norges Skansen kom till

Utanför Lillehammer i Gudbrandsdalen i Norge ligger en höjd med fri sikt över dalen och med en skogklädd ås till bakgrund. Höjden heter Maihaugen och hit har stadens befolkning av ålder dragit ut för att bränna sina midsommareldar och för att samlas under otvungna former. Till denna plats flyttades 1902 några gamla stugor från bebyggelsen i Gudbrandsdalen. Det var början till de rika samlingar, som nu bildar ett av världens förnämsta friluftsmuseer, och som kan sägas vara ett monument över den norska sätern.

Skaparen av detta stora friluftsmuseum dog i början av 1950 i en ålder av nära 88 år. Han hette Anders Sandvig, var tandläkare till yrket, och det var indirekt på grund av en i unga år ådragen lungtuberkulos, som han kom att ägna sig åt Gudbrandsdalens hembygdsvforskning.

Han var född i ett mycket fattigt småbrukar- och fiskarhem ytterst i Romsdalen år 1862. Efter en sträv barndom kom han i hantverkslära, blev smedslärling, guldsmedsgesäll och slutligen tand-

Lillehammers Maihaugen skiljer sig från Stockholms Skansen genom sin enhetliga karaktär. Alla byggnader på Maihaugen är hämtade från ett enda dalföre och representerar ett koncentrerat kulturområde.

Maihaugen, Lillehammer: Prästgårdsköket.

läkare. Han blev på några få år framstående inom sitt yrke och utexperimenterade internationellt uppmärksammade arbetsmetoder inom tandvården.

Under fortsatta fackstudier i Berlin drabbades Anders Sandvig av lungtuberkulos. Han vände tillbaka till sitt land och en vårdag 1885 sade en lungspecialist i Oslo till honom, att han hade högst ett halvår kvar att leva.

För att i alla fall om möjligt söka bot för sin hälsa reste Sandvig till Gudbrandsdalen och slog sig ner i den lilla staden Lillehammer, där han startade en blygsam tandläkarepraktik. Vad det nu

berodde på, den rena fjälluften, Livsviljan eller tuberkulosens i varje individuell fall svårbestämbara karaktär, alltnog, Sandvig rädde på sin sjukdom och fick tillfälle att spela sin stora roll för norsk hembygdskunskap.

Upprinnelsen till hans samlargärning var en gammal altartavla från stadens nedrivna kyrka, som han upptäckte i en vagnbod och köpte för en obetydlig penning. Nu vaknade lusten att förvärva ett och annat föremål, karaktäristiskt för den gamla folkkulturen, och snart greps han av en verklig samlarvurm.

Redan genom sitt yrke, tandläkarens, fick Sandvig lyckliga förutsättningar för sin samlargärning. Kommunikationerna i Gudbrandsdalen var vid denna tid primitiva och Sandvigs yrkesutövning fick därför delvis formen av en ambulering patienttjänst. Härigenom kom han i nära kontakt med skilda bygder och lärde snart att förhållandevis väl känna befolkningens levnadsvillkor och traditioner.

Förkyld?
OLEUM BASILEUM
 — den läkande oljan
 hjälper Er.

I apotek, färg- & sjukvårdsaffärer.
 Pris kr. 3:50.
 AB ATOMA, Stockholm 16.

Med hästskjuts och de nödvändigaste instrumenten i en kappsäck för han från plats till plats i dalen, och mellan mottagningarna strövade han omkring på jakt efter gamla föremål. På de affischer, som spreds som förebud till besöken ett par gånger om året på var ort, kunde man läsa

"Smertefri Tandudtraekning i Tilfaelde ønskes," — "Det bemaerkes, at jeg kjøber alle Slags gamle Gjenstande til høieste Priser. Ligeledes kjøbes et gammelt 2 Etages Stuehus med Svalgång samt et do. Stabur med 3 Svalgange."

En dag upptäckte han under ett av sina strövtåg en urgammal, fallfärdig ödestuga högt uppe i fjällen, fylld av stilfulla inventarier, fastbundna vid sina platser för att inte störta ner genom det trasiga golvet.

Sandvig köpte genast stället. Själv hade han inga pengar för att kunna genomföra transaktionen, men han hoppades på vänliga långivares hjälp — och han hoppades inte förgäves. Den gamla byggnaden flyttades till Lillehammar och därmed begyntes tillkomsten av friluftsmuseet på Maihaugen.

Men Anders Sandvigs framgång som museiskapare förklaras inte enbart med att han hade spårsinne och känsla för gammal folklig kultur. Han hade även i mycket hög grad förmågan, den sällsynta förmågan att vinna människors förtroende. Det är en nödvändig förutsättning för framgång, när det gäller ideella strävanden. Han förstod också att vinna pressen för sina syften, och den hjälp han fick från det hållet glömde han aldrig. Man tvivlar inte på tacksamheten bakom dessa ord: "Journalisten hörer till de tause i landet. De ber aldrig om noe för seg selv. De ber bare om å få støtte alle andre, slutte ring om det de mener er sunt og godt og har livets rett. Like fra første dag sluttet de opp om mitt arbeid."

WASABRÖD ger
tåg i ryggen!

Schack

Redigerad av
 G. SKARP

Sköld suverän i schack-S. M.

Kristian Sköld försvarade med glans sin S. M.-titel vid de nyligen avhållna rikstävlingarna i Kristianstad. I partiet här nedan tar den sympatiske stockholmspolisen hem spelet i sin energiska och kraftfulla stil.

Grünfelds försvar.

Vit: W. Pettersson. Svart: K. Sköld.
 1. d2—d4 Sf8—f6
 2. c2—c4 g7—g6
 3. Sg1—f3 Lf8—g7
 4. Sb1—c3 d7—d5
 5. Lc1—f4 0—0
 6. c4×d5 — —

Vit spelar på bonderov. Säkrare var det anspråkslösa 6. e3.

6. — — Sf6×d5
 7. Sc3×d5 Dd8×d5
 8. Lf4×c7 Sb8—a6!
 9. Lc7—f4 Lc8—f5
 10. a2—a3 Ta8—c8

Svart han nu, i ersättning för bonden, en utmärkt utveckling och lovande möjligheter.

11. e2—e3 Tc8—c2
 12. b2—b4? — —

En svår tempoförlust, som Sköld skickligt utnyttjar. Det relativt bästa var att med 12. Le2 återge bonden.

12. — — Dd5—b3
 13. Lf1—e2 Db3—c3†

Starkt var även 13. —, Db2.

14. Ke1—f1 Tf8—c8
 15. b4—b5? Sa6—c5!
 16. Sf3—e1 — —

(Om 16. d×c5 så 16. —, D×e1.)

16. — — Sc5—b3
 17. e3—e4 Lf5×e4
 18. Ta1—b1 — —

Påskyndar slutet — någon räddning för vit finnes emellertid ej.

18. — — Tc2×e2
 19. Tb1×b3 Te2×e1†

Uppgivet.

Elegant damoffer.

Vi återge här ytterligare ett parti från schack-S. M. vari vinnaren avslutar en kungattack med ett elegant damoffer.

Retis spelöppning.

Vit: B. Ekenberg. Svart: Inge Johansson.
 1. Sg1—f3 c7—c5
 2. c2—c4 Sb8—c6

3. g2—g3 Sg8—f6
 4. Lf1—g2 d7—d5
 5. c4×d5 Sf6×d5
 6. Sb1—c3 e7—e6
 Bättre är 6. —, S×c3 jämte g7—g6.
 7. 0—0 Lf8—e7
 8. d2—d4 c5×d4

Och nu borde ha skett 8. —, S×c3. 9. b×c3, 0—0 med utsikter till utjämning.

9. Sf3×d4 Sc6×d4
 10. Dd1×d4 Le7—f6
 11. Dd4—a4† Lc8—d7
 12. Da4—b3 Sd5×c3
 13. b2×c3 Dd8—c7
 14. Lc1—a3 0—0—0

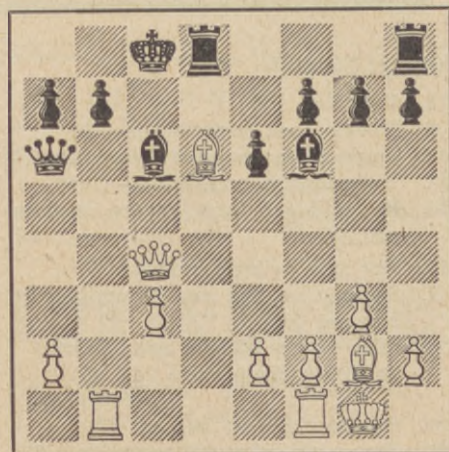
Därmed utsätter sig svart för påtagliga faror, men läget är under alla förhållanden prekärt.

15. La3—d6! Dc7—b6
 16. Db3—c4† Ld7—c6
 17. Ta1—b1 Db6—a6

Ger vit tillfälle till en elegant avslutning.

DIAGRAM.

Ställning efter svarts 17:e drag:

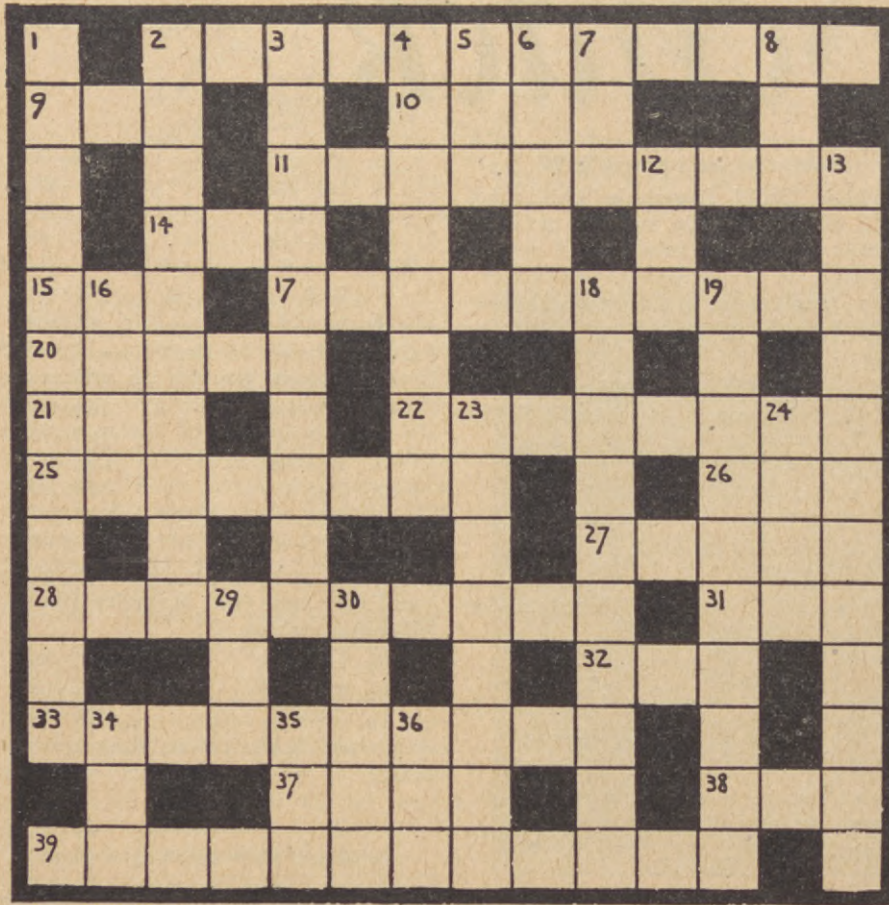
Vit: Ekenberg.

18. Tb1×b7! — —
 Åskmolnet urladdar sig!

18. — — Da6×c4
 (På 18. —, K×b7 hade följt 19. L×c6†, D×c6. 20. Tb1†. Eller 18. —, D×b7. 19. L×c6!)

19. Tb7—c7† Kc8—b8
 20. Tc7×c6† Td8×d6
 21. Tf1—b1† Uppgivet.

Korsord Nr 9

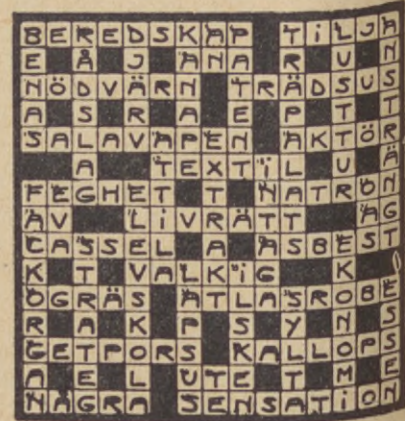
påhlssons

Malmö

bröd
gott bröd

29. Användes att slå med. (3)
30. Har Gabriel Jönsson besjungit och Martin Koch skrivit en gripande novell om. (5)
34. Klipper eller brinner. (3)
35. Slutet på Bizerte. (3)
36. Föda sund, hård och rund. (3)

Lösning till korsord nr 7.

Pristagare: 1:sta pris kr. 10:—, herr B. Stenmark, Döbelngatan 6, Malmö, 2:a pris kr. 5:—, herr Otto Cantzler, C 5, Hesselby Sanatorium.

VÄGRÄTA ORD.

2. Vegubbe. (12)
9. Person- och persedelvård. (3)
10. Borde en ragata absolut inte heta. (4)
11. Underjordisk verksamhet. (10)
14. En stålblank orm genom landskapet. (3)
15. Har sina poänger numera. (3)
17. Så kommer man inte till audiens hos kungen. (10)
20. "Din första kärlek, unga hjärta, överlever länge varje —," (5)
(Runeberg.)
21. Karelen har ett bekant. (3)
22. Äro ceremonierna i en orden. (8)
25. När bäset var tomt, då — kon. (8)
26. Arthur Engberg har sitt att tänka på. (3)
27. När husse skäller. (5)
28. Det snabba svaret av en munvig svenska. (10)
31. Är oftast brunt. (3)
32. En brandsoldat får inte vara överkänslig för —. (3)
33. Måste vi en gång våra jordiska ägodelar. (10)
37. Ord för ord. (4)

38. Tal i dagligt tal. (3)

39. En herre sträcker fram handen, bocar sig och säger något som låter som "Rabarber". (12)

LODRÄTA ORD.

1. Clownens vitsminkade nuna. (12)
2. Brytes upp med gastronomisk andakt. (10)
3. "...som man svindlade bort och aldrig skall hitta mer, här stå starka och mognade män och stirra så långt efter er." (10)
(Lindorm.)
4. Ägnar sig åt tveivelaktigt måleri. (8)
5. Den flickan är klok nedifrån. (3)
6. Brusar under mäktiga valv. (5)
7. Är sumpviolen, enligt floran. (3)
8. Gör schal till huvudbonad. (3)
12. En räv bakom kvinnans öra. (3)
13. Danmarks högsta utmärkelse. (12)
16. Omilitärt sätt att gå. (4)
18. Ett av Hitler älskat uttryck. (10)
19. Inte att räkna med förrän björnen är skjuten. (10)
23. En ros som i solen flyr sin kos. (8)
24. Vad är en ljus grogg? (4)

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 9 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 oktober 1950. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 9". Glöm ej att tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på tio och ett på fem kronor utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i novembernumret.

Hushållsskolan
Margareta

Matsalar · Festväningar · Butiker · Elevkurser

STOCKHOLM: Norrmalmstorg 1
Drottninggatan 69
S:t Eriksgatan 2
FENIX, Ad. Fr. Kyrkog. 10

BORÅS
GÖTEBORG
HÄLSINGBORG JÖNKÖPING
LINKÖPING
MALMÖ

Rebalt genom kupongsystem.

STOCKHOLM

Bengtssons Litografiska

23 22 20 Sveavägen 90, Stockholm 23 22 20

MODERN OFFSETTRYCKERI

Vackra ENRUMSMÖBLER i ek och björk

Kompletteringsmöbler, Mattor, Sängkläder, Gardiner, Armatur m. m.

CONRAD ÅHLBERG

7 Bryggaregatan Telefon 23 04 75

BILLIGA PRISER - KREDIT ORDNAS

BORAS och SÖDRA
ALVSBOGSLÄN

BIL-SERVICE AB

BORAS

Allt i bilbranschen

AB NORRMALMS GJUTERI &
MEK. VERKSTAD

Telefon 103 93

- BORAS -

GJUTGODS och REPARATIONSARBE-
TEN för TEXTILINDUSTRIEN

BETALD ANNONSPLATS

FALKÖPING

Haglund & Söner

AKTIEBOLAG

Tel. 30 och 77

FALKÖPING

JÖNKÖPING

FARMA

Sjukvårds- och teknisk affär. Fullständig
sortering i sjukvårds- o. förbandsartik-
lar. Parfymeri och tekniska varor.

Tel. 595
Klostergatan 65 Tel. 595
JÖNKÖPING

Egyptiskt mörker

Då och då kan man få lyssna till stäm-
mor, som frejdigt deklarerar att mänsk-
ligheten inom kort ska ha slutgiltigt be-
segrat tuberkulosen. Med all aktning för
den väl utvecklade siarförmågan hos en
del stora andar undrar man i alla fall om
inte falska profeter är i farten.

Det är ovedersägligt att tuberkulosen
som folksjukdom för närvarande är stadd
på kraftig retur i en del länder, inte minst
de skandinaviska, men än återstår ett bra
stycke väg på vandringen mot slutmålet:
tuberkulosens besegrande. Och ser vi
världen som den enhet vi drömmer om
att den en gång ska bli, då kan man tryggt
påstå att vi fortfarande inte mer än bör-
jat bekämpa tuberkulosen.

Egypten, ett land vars klimat inhöstar
åtskilligt beröm i snärjande turistbro-
schyrer, erbjuder ett slående exempel på
vad tuberkulosbekämpandet egentligen är
för ett internationellt problem. I detta
land med dess nitton miljoner människor
lider vart sextionde av tuberkulos. Var
sjuttionde minut dör en egyptier, man,
kvinna eller barn, i sjukdomen.

Man skulle behöva omkring 20.000 vård-
platser för lungtuberkulösa, men man
har 2.500, cirka en tredjedel av vad vi
har i vårt land. Man skulle behöva 20.000
läkare, men man har 5.000. Det finns
ingen utbyggd dispensärverksamhet, före-
ligger ingen anmälningsplikt vid sjuk-
domsfall av tuberkulos.

I den stora staden Alexandria, där det
våldiga industriproletariatet lever i fruk-
tansvärda slumdistrikt, tilltar sjukdomen.
1948-1949 skärmbildades 15.000 studenter
och arbetare i Alexandria. 150 d. v. s. en
procent av dessa hade lungtuberkulos, ett
fantastiskt undersökningsresultat jäm-
fört med våra förhållanden.

Hälsovårdsmyndigheterna i Egypten
planerar nu skärmbildningsundersökning av
de 22.000 arbetarna vid de stora bomulls-
spinnerierna i Mehalla el Kobra, det trol-
ligtvis största industriföretaget i Främre
Orienten. Men, som en ledande egyptisk
tidning påpekat, vartill tjänar dessa kort-
siktiga åtgärder? Även om man kommer
därhän att man kan bereda de sjuka vård
på sanatorium en kortare tid, och redan
dit är det en väldig väg, kommer man
i alla fall inte tillrädda med sjukdomen,
så länge de sjuka, när de skrivs ut,
måste vända tillbaka till sina slumkvar-
ter och sina miserabla levnadsförhållan-
den i övrigt. Egyptens tuberkulosproblem,
slutar tidningen, är först och främst en
fråga om fattigdom och låg levnadsstan-
dard.

LUND

HÄR STANNAR VI!

Lämna Edra kläder till kemisk tvätt hos
DALBY KEMISKA, så får Ni ett stil-
fullt och välgjort arbete

En gång kund - alltid kund!

DALBY

Kemiska

MALMÖ

Alfred Anderssons
BAGERI

LOCKARP Tel. Malmö 296 91

Pröva våra goda brödsorter!

Säljes i de flesta affärerna i Malmö

O. NORMANNS FRÖHANDEL

Etabl. 1885

Skomakargat. 4. Tel. 201 78, 781 54

Postgiro 14009

Den, som sätter värde på ett
välgjort MÅLERIARBETE,
låter utföra det genom
Målerifirman

C. ANELL & Co

Jakob Nilsgatan 11

Tel. 228 04

SUNDSVALL

Järnkonstruktioner och smiden
för hus och fabriksbyggnader

Andersson & Nilssons Smidesverkstad
Telefoner 4757, 4767 - SUNDSVALL

ANKARBOARD

hård och porös, för isolering och inred-
ning av nya och gamla hus.

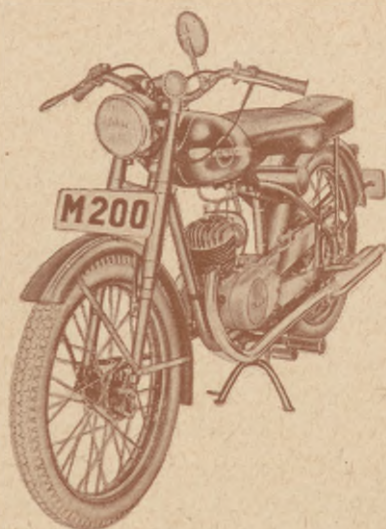
ANKARSVIKS AKTIEBOLAG
SUNDSVALL Tel. 555 40

UPPSALA

DERBER

A.-B. Hj. Söderberg

UPPSALA

Monark mc 1950

med hydraulisk teleskopgaffel,
swing-sadel och nav med extra
stor bromsytta. 4 motorer att välja på

"Den största lilla motorcykeln i världen"

AB CYKELFABRIKEN MONARK - VARBERG

BETALD ANNONSPLATS

Löderup

Välsorterad trävaru- och byggnadsmaterialaffär
KOL, KOKS, BRIKETTER, ANTRACIT, och VED
SPANNMÅL alla slag samt **KLI, fodermedel och**
foderblandning, gödning m. m.

Aktiebolaget Malte Andersson

Telefon 206

Telefon 136